GLASILO DELAVCEV INDUSTRIJSKIH MONTAŽNIH PODJETIJ

GLASNIK

APRIL 1989, ŠTEVILKA 4, LETO XXIII

VSEM ČLANOM KOLEKTIVA ČESTITAMO OB 1. MAJU!

IMP Glasnik izdaja Delavski svet sozda IMP – Industrijska montažna podjetja v 7.200 izvodih. Uredništvo: Ljubljana, Likozarjeva 6, telefon (061) 314-562. Glavni in odgovorni urednik je Janez Votek. Člani odbora za obveščanje IMP so: Bojan Germovšek, Mojca Ipavec, Dragica Jančič, Dušan Jovanovič, Nevenka Kavkler, Lijana Kokotec, Biserka Lazar, Marija Leskovar, Anton Maček, Lidija Močilnikar, Iztok Munih (predsednik), Joži Pipp, Marija Servatzy, Franc Šeruga, Štefan Šeruga, Primož Zupančič, Marjan Žnidaršič. Tiska Tiskarna Ljudske pravice v Ljubljani. Nenaročenih rokopisov in fotografij ne vračamo. Po mnenju sekretariata za informacije IS SRS št. 421-1-72 z dne 26. 9. 1974 je IMP Glasnik oproščen temeljnega davka od prometa proizvodov.

SPORAZUM O POKROVITELJSTVU PRI IZGRADNJI NSB

Utrjevanje imena in poslovni interes

V četrtek, 16. marca sta generalni direktor sozda IMP Boris Gazvoda in direktor Narodne in sveučilišne biblioteke v Zagrebu dr. Petar Piskač podpisala sporazum o pokroviteljstvu v akciji izgradnje nove zgradbe Narodne in univerzitetne knjižnice v Zagrebu. Sozd IMP je po tem sporazumu prispeval za izgradnjo nove knjižnice sto milijonov dinarjev.

Kot je povedal naš generalni direktor ob svečanem podpisu sporazuma, se v IMP-ju zavedamo, da s svojimi poslovnimi odločitvami ter z reševanjem lastnih in družbenih problemov vplivamo na ekonomsko, socialno in kulturno tkivo okolja, v katerem delujemo. Zato se zavedamo, da ni dovolj samo prevzemati vrednost iz okolja, ampak moramo tudi sami sodelovati pri oblikovanju podobe našega časa. Za ta korak zunaj »domačega« okolja (republike) se nismo odločili na pamet, ampak je to odraz sodobnih tokov v svetu, ki teži k vse večjemu povezovanju. Razen tega pa postaja informacija in učinkovit dostop do najnovejših znanj in spoznanj eden od temeljev ekonomske uspešnosti. Nova Nacionalna i sveučilišna biblioteka pa bo nedvomno eden od takih centrov. Nenazadnje pa ne gre zanemariti tudi poslovnega interesa in možnega sodelovanja IMP-ja pri opremljanju nove zgradbe, seveda če bo uspešen na natečaju pri izboru opreme.

Na drugi strani pa je dr. Petar Piskač predstavil gradnjo nove Nacionalne i sveučilišne biblioteke v Zagrebu kot »kapitalni« objekt kulture, izobraževanja in znanosti. Kot je povedal, je sama gradnja naletela na široko podporo delovnih organizacij, mest in delavcev na začasnem delu v tujini ter izseljencev, ki vsi podpirajo gradnjo sodobnega knjižno-informacijskega centra.

Posebej je poudaril, da se je sozd IMP prvi lotil kot pokrovitelj akcije za izgradnjo NSB-ja. Ob tem je še poudaril, da je podpisan sporazum gotovo spodbuda za druge delovne organizacije, da se vključijo v prej omenjeno družbeno akcijo, ki je pomembna za uspešen vstop v 21. stoletje in za kulturni, znanstveni in tehnološki razvoj ne samo Hrvatske, ampak cele Jugoslavije.

Omenjena akcija ni prva. Kot vemo, se je IMP vključeval v podobne akcije pokroviteljstev na področju zdravstva in kulture v naši republiki. Ob pravkar podpisanem sporazumu o pokroviteljstvu v Zagrebu je v pripravi podobna akcija pokroviteljstva ob 70-letnici ljubljanske Univerze.

JV

Generalni direktor Boris Gazvoda in direktor NSB dr. Petar Piskač ob podpisu sporazuma o pokroviteljstvu

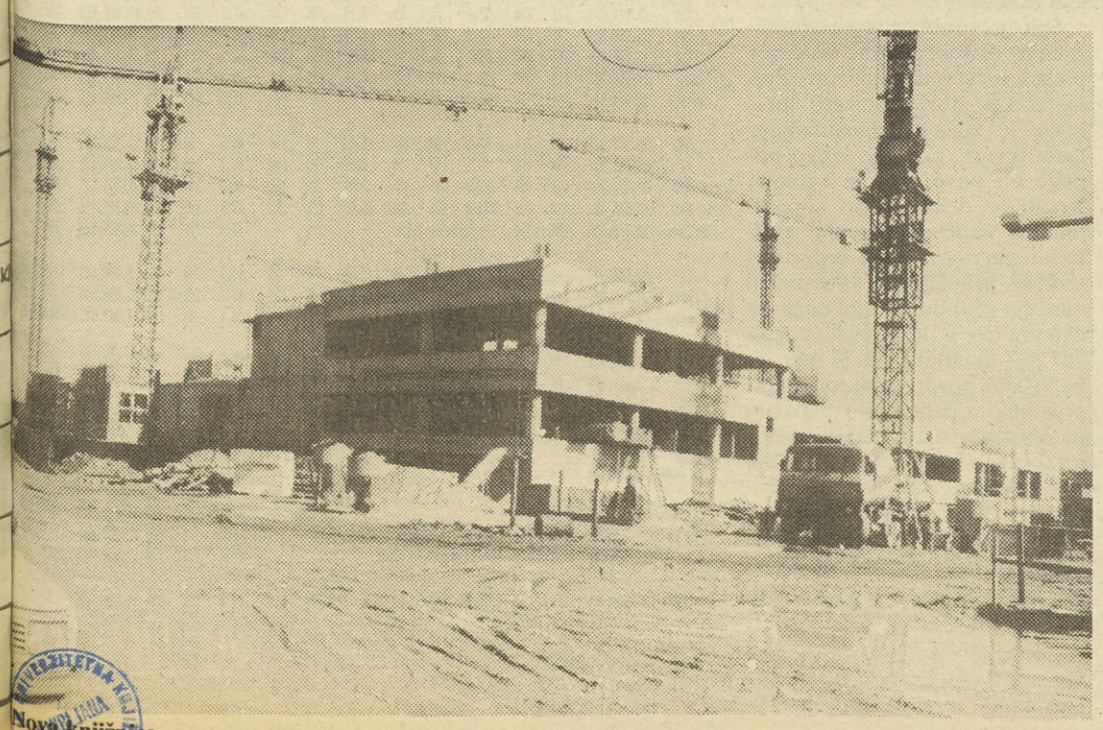

Nova knjižnica

SOVJETSKA ZVEZA

Podpisana pogodba

Sedmega marca letos je IMP podpisal pogodbo z Rosstroj Impex Moskva, to je z asociacijo za poslovno sodelovanje na področju gradbeništva in komunalne dejavnosti ter s Cnepom, to je s centralnim institutom za sisteme ogrevanja, prezračevanja in klimatizacije v Moskvi o zastopanju, projektiranju ter servisiranju IMP-jeve opreme za sisteme ogrevanja, prezračevanja in klimatizacije.

Sovjetski partner bo skladno s pogodbenimi obveznostmi opravljal na ozemlju Sovjetske zveze funkcije svetovanja, projektiranja, iskanja naročil za dobavo IMP-jeve opreme, njegove usluge pa naj bi IMP plačeval v obliki provizije od realiziranih poslov. Podpis pogodbe je pravzaprav rezultat dveletnega sodelovanja med institutom Cnep in nekaterimi IMP-jevimi ozdi zlasti DO Ikom, testiranja naše opreme, organizacije lanskoletnega seminarja za sovjetske projektante in nekaterih že zaključenih konkretnih poslov. »Poudariti je treba,« je dejal generalni direktor sozda IMP Boris Gazvoda, »da ne gre za nikakršno ekskluzivitetо in omejevanje možnosti nudenja naše opreme tudi drugim kupcem. Prepričani smo, da bodo sovjetski projektanti tudi lažje našli stik s potencialnimi investitorji, kot če bi to dejavnost opravljali v IMP-ju sami. Operativna izvedba posameznih naročil bo še vedno v pretežni meri potekala na osnovi »barter« poslov, kjer je nujno potrebna pomoč posameznih prometno trgovskih organizacij in njihovih predstavništev v Sovjetski zvezi. Smatram, da je za IMP pomembno, da se pojavimo s svojo opremo že v fazi projektiranja, ker je le tako zagotovljena večja verjetnost uporabe naše opreme.«

IMP se je obvezal, da bo organiziral ustrezen seminar za sovjetske projektante, na katerem naj bi jih seznanili z IMP-jevo opremo in z njenimi aplikacijami. Ko pa bo prišlo do večjega števila tovrstnih naročil, bo potrebno razmisliti o trajnejši rešitvi in koordinaciji akcije prek prometno trgovskih organizacij z odprtjem lastnega predstavništva.

M. P.

ISH V FRANKFURTU

Poudarek na racionalizaciji

Revolucionarnih novosti na sejmu ni bilo. Splošna ocena sejma pa je približno enaka kot pred dvema letoma, samo na prihaja še bolj do izraza specializacija in oblika opreme s ciljem zmanjšanja teže in velikosti naprav, prihrankov na energiji in časa montaže ter spuščanja v pogon. Poročilo obsega le tisti del proizvodnje, ki je zanimiv za dejavnosti IMP-ja.

Klimatizacija in prezračevanje

Pri prikazu sistemov je osnovni vtis, da se zaradi energetskih prihrankov izvajalci inštalacij usmerjajo na sisteme, ki zagotavljajo reševanje problemov mikroklime okoli delovnega mesta, pri čemer vgrajene naprave in sistemi postajajo manjši. S tem se zmanjšujejo tudi dimenzije kanalskih razvodov in potrebnega gradbenega prostora za inštalacije. Večji objekti imajo večje število podsistemov, ki so časovno in energetsko uskaljeno krmiljeni v odvisnosti od časa bivanja in števila oseb v prostoru.

Vsi elementi in prostor so predfabricirani in predvideni za enostavno in hitro vgradnjo, montažni stroški so zmanjšani na minimum. S tem sta občutno padli število in kvalifikacijska struktura monterjev na objektu. To omogočajo tudi moderna in lahka priročna montažna orodja.

Na področju cevnih inštalacij je opazen prodor fleksibilnih plastičnih temperaturno odpornih cevi in direktno izkoriščanje plinov v ogrevalnih elementih (sanstrip) vse s ciljem povečanja izkoristka in zmanjševanja cene inštalacij.

Z nakazano rešitvijo problema s freonom (ozonska plast) do leta 1992 se je zelo razširila lokalna klimatizacija, ki prihaja predvsem iz južnih predelov Evrope (Italija, Španija), daljnega vzhoda in USA v obliki paketnih enot s fleksibilnimi fernimi povezavami, ki so prednapolnjeni s freonom, z njo pa tudi razvoj izoliranih fleksibilnih kanalov in visokoindustrijskih vpihovalnih elementov. Velike hitrosti in majhne količine vpihovanega zraka so tudi pri industrijskem in komfortnem prezračevanju (variabilni sistemi) prinesli novosti in se v distribuciji zraka razvijajo kot specialno področje. Na primer anemostati z elektro motorno regulacijo curkov zraka v odvisnosti od temperaturne stopnje.

Premiki pa so nastali tudi pri gradnji klimatov, kar je še posebno zanimivo za Italijo, kjer obstajajo firme za izdelovanje profilov, vogalnikov, nosilnih sani ventilatorjev, zapiral in spajalnih elementov (specializacije), ki to prodajajo na prostem trgu. Na proizvajalcu klimatov ostaja samo znanje, meritve in atesti klima enote ter izdelava bočnih sten.

Z razvojem in pocenitvijo elektronike so se uveljavili za vse manjše naprave že elektro motorji z zunanjim rotorjem in regulacijo vrtljajev. Z zmanjševanjem teže cena vgrajenega materiala izgublja na pomenu. V veliki meri se pojavlja aluminij in nerjaveče jeklo. Vse manjše enote imajo že vgrajeno precej enostavno ceneno avtomatiko, ki je namensko prilagojena. Precej novosti v regulacijski tehniki prihaja na tržišče prav prek tovrstnih firm.

IMP ima glede na koncept, ki se že delno izvaja, velike možnosti prodora na zahodno tržišče, vendar ne prek sedanjega načina povezovanja z lastno konkurenco in trgovino, ampak z lastnim trženjem. Za prodajo rešetk mi je uspelo navezati stike z nekdanjo agentsko mrežo firma »Grada« (približno 15-20 ljudi). Vlaganje finančnih sredstev ni potrebno, zato to smatram, posebno glede na to, da želimo v ZRN odpreti predstavništvo, kot idealno rešitev. Ta grupa bi lahko pomenila skelet bodoče lastne prodajne organizacije.

Avtomatika

Na področju avtomatike je še posebej opazna specializacija in diferenciacija v proizvodnih programih. Če jo delimo na 3 grupe:

– vsa elektromehanska in enostavna elektronska regulacija, ogrevanje in prezračevanje,

– analogni komponibilni sistemi (sistem 400),

– DDC sistemi in avtomatizacija,

trdimo, da je analogna komponibilna regulacija skoraj že popolnoma izginila iz proizvodnje in obstaja le kot proizvodnja rezervnih delov. Okrepilo pa se je na eni strani področje enostavne regulacije, ki obsega povečano ponudbo pri večstopenjskih dvotočkovnih regulatorjih tudi v smeri analogne elektronike in miniprocesorsko krmiljenje individualnih ogrevalnih sistemov in na drugi visoko sposobna DDC tehnika, katere prodaja pa je rezervirana za nekatere firme v Evropi, ki imajo že ime na tem področju.

Tu in tam pa se že pojavljajo manjši proizvajalci iz tistih držav, ki ne morejo računati na gradnjo kompleksnih objektov in poslovnih stavb z zelo enostavnimi nadzornimi sistemi. Značilnost le-teh je omejena sposobnost njihovih sistemov za mikroprocesorsko regulacijo, ki jo dopolnilno ali v celoti rešujejo z analognimi regulacijskimi podsistemi in je namenjena za široko uporabo v večjih objektih individualne gradnje, kot so manjši hoteli, tovarne (100-200 ljudi) in poslovne zgradbe, ki so največje področje prodaje tovrstne opreme.

Nekih posebnih novosti ni bilo pričakovati. Razvoj gre v smer prigrajene avtomatike za optimizacijo obratovanja (vkomponirane časovne ure in regulacija tlaka) brez stopenjske regulacije vrtljajev. Pri visoko serijskih črpalkah oziroma večstopenjskih črpalkah za srednje količine bodisi potopnih, cirkulacij in večstopenjskih, je še povečan trend v smeri ohišij iz nerjaveče pločevine in standardnih kovanih ohišij iz brona (potrošna voda).

Močno pa se je razmahnila proizvodnja klasičnih cevnih armatur iz brona s ciljem zmanjšanja prostora in pocenitve montaže, kot so zaporni in regulacijski ročni ventili z ispustom ter s priključki za različna tipala, manjši razdelilci in še nešteto drugih namenskih sklopov. Zato ponovno poudarjam pomembnost razvoja mikro in rotolivov, kovanja in ostalih vrst preoblikovanja za sistem IMP, ki je bil vse do sedaj nerazumno zapostavljen na račun kvantitetne proizvodnje vseh vrst sive litine, ki je tudi ekološko in energetsko manj primerna kot livarna barvnih kovin.

Del sanitarne tehnike sem si ogledal le površno, vendar tudi tu poleg usmeritve v designu prihaja do določenih novosti, ki so v neposredni zvezi s prihrankom energije, porabljene vode in zmanjšanja vseh vrst montažnih stroškov. Tudi na to področje prodira krmiljenje in regulacija odvzema, kar še posebno velja za toplo vodo in javne sanitarije.

Nastop IMP-ja

V glavnem lahko ugotovimo, da je bil nastop primeren, vendar moramo v prihodnje izvesti nekatere korekcije. Pri analizi razstavljalcev v hali 5 in 9 sem ugotovil, da bi bilo primerneje s tistim delom z avtomatsko regulacijo, ki je namenjen za prezračevanje, nastopiti v hali 5. Bolje bi bilo, da bi bila kvadratura sejemskega prostora obratna (večja v 5, manjša v 9). Hala 5 ima še druge prednosti:

– leži na začetku in so obiskovalci še ne obremenjeni in sveži,

– firma, ki ima še dodatni program, izrazito odstopa

– obiskovalci so v glavnem projektanti, izvajalci klima naprav in jih enostavna regulacija, ki jo poznajo, zelo pritegne (izkušnje drugih firm, ki že nastopajo v 5)

– v halo 9 včasih pridejo le obiskovalci, ki se ukvarjajo z ogrevanjem (črpalke, toplotni aparati) in specialisti za DDC sisteme.

Naši razvijalci imajo premajhen občutek za estetiko in profesionalni izgled izdelkov. Pohvaliti pa je potrebno avtomatiko, rešetke, ventilator Klime Celje in nočno črpalko.

Janez Hartman

POROČILO O POSLOVANJU SOZDA IMP V LETU 1988

Poslovni rezultati najslabši v tem desetletju

Poslovni rezultati sestavljene organizacije IMP so bili v letu 1988 najslabši v tem desetletju. Celotni poslovni sistem je sicer v konsolidirani bilanci prikazal minimalni dobiček, vendar se je po plačilu vseh dajatev iz akumulacije ta dobiček stopil, tako da znaša skupni poslovni učinek za lansko leto 1.9 milijarde dinarjev izgube.

Celovitejšo sliko lanskoletnega poslovanja dobimo, če pogledamo tudi nekatere druge kazalnike uspešnosti poslovanja. Tako se je za 7 odstotkov zmanjšala hitrost obračanja kapitala, kar je še poslabšalo rentabilnost naložb, za 4 odstotke se je (v dolarski protivrednosti) zmanjšal izvoz, za 3 odstotke se je zmanjšalo število zaposlenih, za 1 odstotek se je poslabšala ekonomičnost poslovanja, za 9 odstotkov se je povečalo število izgubljenih delovnih ur in za 15 odstotkov so se zmanjšali čisti osebni dohodki na delavca, za 5 odstotkov se je povečala zadolženost, investicije pa so se več kot prepolovile glede na leto poprej. Tri organizacije iz sestave IMP so prikazale tudi knjigovodsko izgubo in sicer v višini 4.2 milijarde dinarjev.

Slabo sliko dopolnjuje dejstvo, da se je »lastni« kapital IMP povečal manj kot so porasle cene, in da ga torej nismo uspeli v celoti revalorizirati. To pa pomeni žaganje veje, na kateri sedimo.

Ti slabi rezultati pa še vedno ne pomenijo, da je zašel naš poslovni sistem med tako imenovane problematične organizacije, saj smo v mnogih elementih gospodarjenja še vedno nadpovprečni, ne le v primerjavi z jugoslovanskimi, pač pa tudi s slovenskimi podjetji. V večini programov imamo še vedno soliden tržni položaj glede na konkurenco, močan kadrovski potencial, smo dobro tehnično opremljeni ter relativno neodvisni od zunanjega financiranja in pomoči. Primerjava z drugimi, ki so še v težjem položaju, pa nas ne sme zaslepiti, saj je naša (nad-)povprečnost le posledica splošnega propadanja in obubožanja našega gospodarstva v celoti.

Proizvodnja, prodaja, izvoz

Neposredni vzrok za rdeče številke pod črto lanskoletnega poslovanja je občuten padec prodaje. Kljub temu, da je fakturirana realizacija porasla za 147 odstotkov, je to pri podivjani inflaciji v lanskem letu realno kar za 18 odstotkov manj kot leto poprej, če pa bi prodajo prikazali v nemških markah, pa kar za 31 odstotkov manj. Tak padec obsega poslovanja je seveda rezultat pomanjkanja naročil in je povzročil nezasedenost precejšnjega dela naših zmogljivosti, posebej izrazito v prvi polovici leta, v manjši meri pa tudi kasneje.

Realno zmanjšanje fakturirane realizacije je posledica dveh komplementarnih dejavnikov – fizično manjšega obsega proizvodnje zaradi zmanjšanja povpraševanja ter prepočasnega prilagajanja prodajnih cen inflaciji zaradi vpliva ostrega konkurenčnega boja na trgu, v prvi polovici leta pa tudi administrativnih omejitev na področju cen. Skupni imenovalec vsega je seveda padanje investicijskega povpraševanja, na katerega se veže 90 odstotkov proizvodnje izdelkov in storitev IMP. Po predhodnih podatkih zvezne statistike so se izplačila za investicije v letu 1988 v Jugoslaviji povečala za 149 odstotkov, kar pomeni, da so realno padla za 18 odstotkov. Vzporedno se je zmanjšalo tudi povpraševanje po gradbenih storitvah, montažnih delih in materialu za vgrajevanje v objekte. Posredno je zmanjševanje občutila celotna reprodukcijska veriga do proizvajalcev posameznih reprodukcijskih materialov.

Položaj posameznih IMP-jevih dejavnosti je bil seveda odvisen od mnogih dejavnikov – lokalne investicijske ravni, odprtosti programa in vpliva domače in tuje konkurence, izvoznih poslov ter seveda tudi notranjih dejavnikov. Med temi so najpomembnejši prodornost marketinških in komercialnih služb, sposobnost fleksibilnega prilagajanja proizvodnje potrebam kupcev z novimi proizvodi in storitvami in tudi inovativni načini v trženju ter splošna raven konkurenčnosti in poslovnosti celotne organizacije ter še posebej vodstva.

Zastoj, ki se je začel v celotni montažni dejavnosti sredi leta 1987, se je nadaljeval tudi vse leto 1988, tako da smo dosegli najslabše rezultate doslej. Zasedenost montažnih zmogljivosti je bila slaba, zlasti kritična v prvih mesecih. Na trgu je položaj naše montažne operative izjemno težak. V verigi realizacije projektov so naše organizacije često na repu in nastopajo kot kooperanti in podizvajalci večjih firm, predvsem nekaterih inženiringov in velikih gradbenih organizacij. Ob čedalje večjem pomanjkanju dela pa je njihov pritisk čedalje hujši; ostrejši je tudi pritisk na cene in konkurenca podjetij iz drugih republik in zasebnikov, še hujša pa je diskriminacija pri nakazovanju denarja. Nepravočasno nakazilo avansa potisne podizvajalca pri inflaciji, kakršno jo imamo, že v kratkem času v rdeče številke.

Dejstvo je, da smo pri izvajanju enostavnih instalacij predragi, ter da tudi morebitna višja kvaliteta storitev ne odtehta naše preorganiziranosti, visoke režije in s tem visoke cene. Na enostavnih objektih bodo narekovali nivo cen v prihodnje še v večji meri zasebniki in njihove zadruge, ostali ponudniki pa bodo morali svoj način dela prilagoditi, ali pa se specializirati le na določene zahtevnejše segmente trga.

Prek Inženiringa je bilo pridobljeno na domačem trgu 45.9 milijarde dinarjev posla, skupaj z deli v tujini pa je bilo s tem načinom prodaje zasedenih 70 odstotkov projektantskih in 29 odstotkov montažnih zmogljivosti. Preusmeritev na druge oblike poslov je omogočila realen porast obsega inženiring in projektantskih storitev, medtem ko se je obseg prodaje strojnih instalacij zmanjšal za 22 odstotkov, elektroinstalacij pa celo za 36 odstotkov v primerjavi z letom 1987.

Tudi prodaji industrijskih proizvodov se ni godilo bistveno bolje. Obseg naročil se je zmanjšal za 17 odstotkov, pri čemer se je povečala edino proizvodnja kmetijske in gradbene mehanizacije. Vse druge dejavnosti so zabeležile padec, ki je posebno občuten v proizvodnji klima in prezračevalnih naprav – za 22 odstotkov – ter proizvodnji elektroopreme jakega toka – za 37 odstotkov. Pomemben dejavnik tega poslabšanja je poleg splošne recesije tudi zapiranje trgov za našo opremo v drugih republikah, predvsem zaradi tamkajšnje težke gospodarske situacije, nelikvidnosti, razlik v cenah in tudi neekonomskih vzrokov.

Skupni IMP-jev izvoz je v letu 1988 dosegel 25.1 milijona dolarjev, pri čemer je bilo 61 odstotkov konvertibilnega in 39 odstotkov klirinškega izvoza. Glede na leto 1987 se je skupni izvoz zmanjšal za 4 odstotke, konvertibilni se je povečal za 14 odstotkov, klirinški pa zmanjšal za 23 odstotkov. Znotraj konvertibilnega dela se je povečal izvoz blaga v vseh oblikah, zmanjšal pa izvoz storitev, in sicer za 27 odstotkov.

Uvozili smo le za 10 milijonov dolarjev blaga, od tega 14 odstotkov opreme in za 86 odstotkov reprodukcijskega materiala. Naša zunanjetrgovinska bilanca je bila torej pozitivna.

Na področju investicijske dejavnosti v tujini smo dosegli nekaj pomembnih uspehov, čeprav planov realizacije pogodb nismo izpolnili. Sklenili smo za 23.6 milijonov dolarjev novih pogodb, realizirali pa 16.1 milijona dolarjev, s čimer smo izpolnili približno 50 odstotkov. Njegova uspešna realizacija nam odpira nove možnosti za pridobivanje novih del v Iraku. Tudi v Sovjetski zvezi in še v nekaterih državah smo začeli trajneje prodajno delovati, čeprav večjih rezultatov v lanskem letu še ni bilo. V prihodnje bo potrebno organizacijo del v tujini še bolj poenostaviti in dejansko izvesti projektni način vodenja ter stimulacije za uspeh.

IMP Metall je posloval v letu 1988 uspešno, vendar le delno realiziral cilje, zaradi katerih je bil ustanovljen. Zaostajanje za načrti je prisotno v širjenju proizvodne dejavnosti, zaradi česar smo formirali v Avstriji še eno podjetje z mešanim kapitalom, ki bo začelo redno poslovati v letošnjem letu.

Dohodek in njegova delitev

Celotni prihodek sozda IMP je znašal 485 milijard dinarjev, kar je za 151 odstotkov več kot v letu 1987. V strukturi se je nekoliko povečal delež prihodkov s tujega trga, prihodkov od obresti, zmanjšal pa se je delež ostalih prihodkov. Neplačanih prihodkov na koncu leta je bilo za 23.5 milijarde dinarjev, kar je 4.7 odstotka celoletne realizacije in v okviru pričakovanj. Reči pa je treba, da je povprečna raven neplačanih računov med letom veliko višja in celo poslabšuje likvidnost in finančne rezultate.

Porabljena sredstva so znašala približno 64 odstotkov celotnega prihodka in so se glede na leto poprej v strukturnem deležu nekoliko povečala. Pri tem je treba upoštevati spremenjene predpise o revalorizaciji, na osnovi katerih revalorizacija obratnih sredstev in amortizacije ni več obvezna in je zato posamezne organizacije niso izvajale.

Dohodek je bil ustvarjen v višini 173 milijard dinarjev in je v primerjavi z letom 1987 višji za 147 odstotka. Razporejeni dohodek pa je zaradi izgub v treh organizacijah večji od ustvarjenega.

V začetku lanskega leta je bil velik del prispevkov iz dohodka prenešen v osebne dohodke, tako da indeks porasta OD 190 odstotkov ne izraža realnih razmerij, po drugi strani pa se isti pojav izrazi v majhnem nominalnem povečanju obveznosti iz dohodka. Če izločimo vpliv obračunskega sistema, so se osebni dohodki povečali za 151 odstotkov, kar pomeni realen padec za 17 odstotkov, na delavca pa 15 odstotkov. V strukturi obveznosti so najbolj porasle obresti, saj je njihov indeks dosegel kar 611 odstotkov. Vzrok za to je v povečevanju zadolženosti in visokem skoku realnih obrestnih mer, zlasti sredi lanskega leta.

Za akumulacijo smo namenili 13.2 milijarde dinarjev, kar je za 68 odstotkov več kot v letu 1987. Kupna moč tega denarja pa je žal komaj polovico tiste iz leta 1987. Po obračunu obveznosti za pomoč nerazvitim republikam in avtonomnim pokrajinam ter po konsolidaciji izgub pa tudi ta akumulacija izgine, tako da za razširjeno reprodukcijo nismo oblikovali nikakršnih sredstev.

Izgube so prikazale temeljni organizaciji Elektrokovinar – v višini 2 milijarde dinarjev, Skipu – v višini 788 milijonov dinarjev – in delovni organizaciji Ten v višini 1.254 milijonov dinarjev. Pri tem je treba povedati, da gre v velikem delu sicer za t. i. revalorizacijsko izgubo, ki se lahko razmeji in je po predpisih ni potrebno pokriti s svežim denarjem. To pa v nobenem primeru ne spremeni dejstva, da gre za organizacije, ki krepko zajedajo svojo substanco in zmanjšujejo vrednost družbenega kapitala, ki jim je zaupan v upravljanje. Predvsem v Eku in v Tenu se že dalj časa ponavljajo sanacijski programi, ki pa nimajo nobenih dolgoročnejših pozitivnih učinkov. Nasprotno pa se je v delovni organizaciji Tio Idrija položaj po uvedbi ukrepa družbenega varstva bistveno izboljšal, tako da je ta organizacija poslovala pozitivno.

V večini drugih organizacij v poslovnem sistemu IMP smo zabeležili poslovanje na robu rentabilnosti. Negativno neto učinek so ustvarili še v Promontu, v Montaži Koper, v Isu Slovenske Konjice, Tiu, Blisku, Panoniji, vseh tozdih delovne organizacije IKO in v Livarju Ivančna gorica. Vidimo, da tudi doslej uspešne organizacije ne morejo računati, da jim je v danih gospodarskih razmerah uspeh avtomatično zagotovljen tudi vnaprej. V vseh teh organizacijah je potrebno izvajati poslovno organizacijske ukrepe za odpravo motenj v poslovanju, v organizacijah, ki programov še nimajo, pa jih je potrebno čimprej oblikovati.

Uporaba proizvodnih dejavnikov

Število zaposlenih se je lani znižalo za 3 odstotke, glede na stanje konec leta pa celo za 4 odstotke. Tako je bilo v IMP zaposlenih 7970 delavcev, od katerih je bilo na deloviščih v tujini 193. Glede na čedalje večji upad prodaje je bilo to zmanjšanje premajhno, tako da je produktivnost dela padla, izkoriščenost delovnega časa pa se je znižala. V prvi polovici leta so delovne organizacije uporabljale tudi začasne ukrepe, kot je prerazporejanje delovnega časa, skrajševanje delovnega časa, obvezno koriščenje letnih dopustov v obdobju pomanjkanja dela in podobno. Novo zaposlovanje je bilo omejeno v glavnem na deficitaren strokovni kader, sprejemanje pripravnikov pa minimalno. Zaskrbljujoče je, da je v lanskem letu močneje izraženo odhajanje kvalitetnih strokovnjakov, ki je predvsem posledica realnega znižanja osebnih dohodkov in večjih možnosti, ki jih družbeno okolje ponuja zasebnikom in malim organizacijam.

Negativni trend naraščanja administracije se nadaljuje, čeprav je zaustavljeno absolutno povečevanje števila zaposlenih v režijskih službah. Čedalje višji odstotek režije ne vpliva le na višjo lastno ceno in nižjo konkurenčnost, pač pa prevelik aparat ovira poslovne odločitve, saj dejansko odločanje zamenjuje koordiniranje in usklajevanje parcialnih stališč posameznih služb in organizacij.

Gospodarjenje s kapitalom je bilo v letu 1988 pod velikim vplivom splošnih gospodarskih razmer, zlasti visoke inflacije in veljavne obračunske zakonodaje. Zaloge so se glede na leto 1987 zelo znižale, zaloge repromateriala celo za 25 odstotkov, ostale zaloge pa za 12 odstotkov. Kljub temu pa je precejšnji del teh zalog desortiran in je njihova realna vrednost verjetno še manjša. Zaradi visoke investicijske dejavnosti v letu 1986 se je povečala realna vrednost osnovnih sredstev, povečal pa se je tudi realni obseg prejetih dolgoročnih kreditov. Medtem ko so se terjatve zmanjšale za 8 odstotkov, so se obveznosti za 4 odstotke povečale (seveda nad inflacijo, katere indeks je konec leta dosegel 373).

Splošni problem vseh socialističnih gospodarskih sistemov prizadeva seveda tudi nas. Premajhno je število inovacij, premalo je nasploh inovativnega razmišljanja, ki edino lahko pripelje do nove rasti in razvoja. Kreativni delavci niso stimulirani za večje napore, saj v sistemu nagrajevanja še vedno gospodari uravnilovka. Povprečni mesečni čisti osebni dohodek na delavca je v letu 1988 znašal 767.837 dinarjev, kar je nad republiškim povprečjem, obstoječi pravilniki o delitvi pa v glavnem ne omogočajo ustreznega nagrajevanja nadpovprečnih rezultatov. Premalo smo razvili in stimulirali tudi notranje podjetništvo, ki pomeni v vsakem tržnem sistemu enega glavnih dejavnikov rasti, potrebno pa mu je dati institucionalne pogoje za razvoj.

Likvidnost poslovnega sistema kot celote je bila skozi vse lansko leto kljub težavam pri prodaji zadovoljiva. Pri tem pa je pomembno vlogo odigrala Interna banka.

Investicije in razvoj

Lastne investicije so v lanskem letu realno upadle kar za 55 odstotkov. To je zaradi recesivnega domačega trga razumljivo, saj je bilo potrebno denar v večji meri usmeriti v kreditiranje prodajnih aktivnosti, svoje pa je odigrala tudi poslabšana finančna uspešnost. Investicijskih kreditov zaradi nepredvidljivih obresti in revalorizacijskih stopenj nismo najemali. Večina investicijskih projektov je bila financirana iz lastnih sredstev, v glavnem so bile to manjše rekonstrukcije. Večji investicijski posegi so bili v posodobitev proizvodnje črpalk, v proizvodnjo klima omar, posodobitev tehnologije v proizvodnji kmetijske mehanizacije ter v prostorsko zaokrožitev v Elektrokovinarju.

Večje število je bilo razvojnih programov in nalog, kjer je pri financiranju večjega dela sodeloval tudi razvojni sklad Interne banke. Del teh projektov se nadaljuje tudi v letu 1989. Pomembni projekti so bili zlasti: paketne toplotne podpostaje in plinski kotli v Itaku, veliki pogoni in magnetni ventili v Avtomatiki, črpalke GHN20, razširitev palete elektromotorjev, osvojitev tesnil diskov ter ročnih in motornih pogonov loput, osvojitev programa klima omar, osvojitev elementov za klimatizacijske sisteme z variabilnim volumenskim pretokom, razvoj in osvojitev proizvodnje nizkonapetostnih avtomatskih stikal, razvoj 20 kW TV oddajnik za UHF področje in razvoj centralnega nadzornega sistema, razvoj novih naprav za izkoriščanje povratne energije in drugi manjši projekti.

Dejstvo je, da je realizacija novih projektov še relativno počasna, premalo vlagamo v kadre in opremo, neustrezen pa je tudi način nagrajevanja dosežkov. Pomembna slabost se kaže pri nedosledni in nepravočasni marketinški obdelavi in spremljavi številnih projektov, kar se izraža v počasnem »startu« prodaje.

Dejavnost skupnih poslovnih funkcij

Če izhajamo iz vloge skupnih dejavnosti IMP-ja in upoštevamo dosežene slabe rezultate poslovnega sistema v letu 1988, je jasno, da tudi z opravljenim delom ozdov in delovnih skupnosti skupnega pomena ne moremo biti zadovoljni. Tudi te so preštevilne, premalo učinkovite in predvsem dostikrat preslabo izkoriščene, namesto da bi bile motor trženja in spodbujevalec inovacij, pa pomenijo dodatno nadgradnjo cene proizvodov in storitev.

V letu 1988 so bili narejeni nekateri podvigi v smeri zmanjševanja in zaokrožanja delovnih področij, vendar z doseženim ne moremo biti zadovoljni. Tržne razmere zahtevajo od poslovnega sistema radikalnejšo prevetritev in reorganizacijo celotnega sklopa skupnih funkcij sozda, kar bo potrebno izvesti skupaj s preoblikovanjem sozda v sodobno podjetje – korporacijo.

Perspektive v letu 1989

Gospodarski položaj poslovnega sistema IMP se v začetku letošnjega leta izboljšuje, čeprav v gospodarstvu in družbi še ni znakov večje in trajnejše konjunkture. Obseg pogodb doma in v tujini se je realno povečal, tako da je zasedenost zmogljivosti relativno zadovoljiva. Posebej opogumljajo novi sklenjeni posli v Iraku in Sovjetski zvezi in predvidoma na Češkoslovaškem, ki zagotavljajo stabilen obseg dejavnosti v tujini tudi v letu 1989. Obeta se tudi povečanje izvoza v razvite evropske države, zlasti v programu telekomunikacij.

Z začetkom letošnjega leta je začela veljati nova gospodarska zakonodaja, ki bo vsekakor bistveno posegla v obstoječi način gospodarjenja. Odprte so nove možnosti za razmah podjetniške iniciative in fleksibilnejšega organiziranja in upravljanja. Ključni nedodelanosti in pomanjkljivostim se pred nami odpirajo alternative in priložnosti. Videti in izkoristiti priložnosti, prizadevati si za popolnost pri zadovoljevanju kupčevih potreb, iz združenja postati podjetje – to so naše usmeritve za naprej. Prepričan sem, da jih bomo s skupnimi močmi uresničili in si tako v IMP-ju vsi skupaj zagotovili boljše zaslužke in življenje nasploh.

BORIS GAZVODA

Tabela st.20: Kazalci uspesnosti gospodarjenja v TOZD in DO IMP 12/88

Kateg. TOZD,DO	DOH/DEL 1	DOH/DEL 2	DOH/DEL 3	DOH/PUPS 1	DOH/PUPS 2	DOH/PUPS 3	CP/POOBS 1	CP/POOBS 2	CP/POOBS 3	PS/CP 1	PS/CP 2	PS/CP 3	CD/DEL 1	CD/DEL 2	CD/DEL 3
OV	22,357,549	97	233	86.4	60	105	4.04	61	125	59.8	98	102	17,933,992	92	259
KM	23,068,962	118	260	100.6	109	111	4.05	119	126	63.9	108	103	18,660,004	126	298
MK	18,599,027	94	223	66.4	91	114	2.93	121	124	64.9	108	99	14,725,955	101	248
MM	23,237,315	104	235	88.4	42	85	2.22	27	74	54.0	92	87	18,930,295	107	265
IB	52,768,710	127	365	132.0	128	223	10.14	119	840	85.0	98	169	35,160,811	123	42[illegible]
EKO	5,080,422	31	73	17.9	21	24	3.32	58	89	90.5	141	137	10,873,929	87	25[illegible]
DS pmi	19,255,322	107	256	-	-	-	-	-	-	23.1	106	107	16,885,784	111	29[illegible]
EM	30,246,933	140	240	73.2	44	113	1.61	35	96	47.6	88	83	24,154,814	144	25[illegible]
DVIG	16,398,152	96	211	29.4	18	52	2.01	56	80	60.7	115	101	13,575,702	103	27[illegible]
TEN	7,085,436	60	102	32.5	47	43	4.85	107	79	86.4	121	125	11,231,938	129	22[illegible]
TK	33,631,379	217	343	79.6	137	85	2.47	81	71	53.6	83	94	28,007,215	252	37[illegible]
ISO	17,249,272	96	220	64.5	84	80	5.04	115	125	67.8	97	96	13,602,454	102	23[illegible]
KLIMAT	24,340,339	99	336	51.1	79	128	3.12	96	120	69.6	100	88	18,613,297	95	37[illegible]
TIO	15,454,742	122	449	46.1	93	147	6.41	170	116	74.5	98	89	12,704,562	120	36[illegible]
BLISK	13,461,302	97	246	82.6	77	88	4.92	74	90	64.1	108	101	11,040,146	99	31[illegible]
PAN	15,199,725	101	305	83.9	122	85	6.92	127	121	70.6	116	102	10,675,758	103	33[illegible]
AVT	35,670,079	172	250	52.6	76	69	3.79	105	124	61.7	101	104	20,824,453	161	22[illegible]
ČRP	35,858,505	170	219	74.0	110	97	4.50	147	135	72.0	99	103	22,062,599	177	23[illegible]
ITAK	33,138,444	154	254	59.7	66	97	45.59	1450	1896	64.1	103	99	20,215,824	164	27[illegible]
SKIP	17,522,721	111	208	112.7	119	116	6.45	193	178	76.8	113	113	15,071,402	156	30[illegible]
DS iko	24,404,295	192	274	-	-	-	-	-	-	27.5	117	125	21,245,556	219	30[illegible]
LSNL	30,350,027	161	266	68.8	56	102	11.02	94	136	65.5	99	97	17,751,073	142	26[illegible]
TA	35,481,017	164	258	33.1	48	95	4.96	103	146	76.2	105	105	23,282,176	173	31[illegible]
VIPO	30,274,484	146	267	212.1	83	128	7.02	140	162	59.0	140	112	21,304,517	150	30[illegible]
LSK	40,568,852	250	387	292.3	126	180	15.67	188	253	65.8	102	104	26,717,918	254	41[illegible]
DS livar	22,286,216	152	270	-	-	-	-	-	-	30.6	111	107	18,913,519	153	30[illegible]
IP	23,128,381	144	213	92.2	99	88	2.29	96	99	49.7	97	106	15,996,422	144	22[illegible]
MP	24,779,401	142	258	69.8	88	95	2.81	88	119	67.7	102	109	16,854,891	142	29[illegible]
DS klima	18,943,766	140	245	-	-	-	-	-	-	20.1	99	144	17,261,582	142	28[illegible]
INŽ	58,701,269	179	362	47.5	55	89	1.60	50	80	65.6	108	99	42,418,972	163	36[illegible]
MARK	29,935,958	86	284	141.6	60	113	4.42	55	115	29.5	93	101	22,354,217	91	31[illegible]
PB	26,969,075	108	269	144.1	59	75	2.96	26	42	24.3	118	120	22,119,883	105	29[illegible]
TEM	26,266,187	57	263	49.7	70	123	2.09	104	117	68.5	116	94	19,823,800	69	29[illegible]
ALCH	28,831,100	98	273	104.8	100	141	5.72	92	246	51.2	97	89	21,849,740	90	29[illegible]
DS izip	21,653,703	142	269	-	-	-	-	-	-	26.7	171	156	19,393,591	160	29[illegible]
DS SOZD	22,716,517	90	235	-	-	-	-	-	-	67.1	135	117	21,400,892	109	28[illegible]
DS IB	24,728,137	121	262	-	-	-	-	-	-	0.0	0	ERR	21,980,696	142	29[illegible]
DR. ST.	13,569,648	88	22	-	-	-	-	-	-	83.4	104	103	12,856,643	113	[illegible]
IMP	22,086,068	121	253	65.7	69	91	3.3[illegible]	79	112	64.3	104	101	16,623,188	123	27[illegible]

Opomba:
1 = izvrsitev 12-88
2 = indeks 12-88/plan88
3 = indeks 12-88/12-87

IZHODIŠČA NOVE ORGANIZIRANOSTI IMP

IMP opredeljen kot podjetje!

Že v letu 1988 so se začela postavljati vprašanja realizacije ciljev in nalog, opredeljenih v SRP IMP 1986-90 kot temeljnega planskega dokumenta tega srednjeročnega obdobja. Splošna ugotovitev, da že drugo leto zaostajamo za postavljenimi cilji, in da tudi ciljev končnega obdobja ne bomo dosegli, postavlja dve osnovni vprašanji.

Kje je vzrok?

Kaj storiti, da bodo to stanje spremenili?

Menim, da so bili naloge kot cilji dobro opredeljeni. Vzroke, da ni prišlo do njihove realizacije, pa je problem v realnem zmanjševanju investicij in trga investicijske opreme v Jugoslaviji ter v lokalnem zapiranju trgov iskati zlasti v:

– neustrezni postavitvi IMP kot združenja, namesto kot podjetja
– prepočasnem inoviranju proizvodnih programov in metod trženja
– neuspehu pri zagotavljanju motiviranosti ljudi.

Današnja organiziranost temelji na popolni samostojnosti posameznih DO kot tržnih subjektov. Na nivoju pa se opravljajo nekatere funkcije koordinacijske narave, pri čemer je dejavnost obeh temeljnih organizacij skupnega pomena tudi v marsičem nedorečen. V principu so DO izjemoma v redkih primerih prepuščene same sebi. Čeprav je decentralizacija prinesla nekatere pozitivne učinke, sedanji sistem ne izkorišča potencialnih možnosti, ki jih ima IMP. To se kaže še zlasti danes – v času recesije in upadanja investicijske dejavnosti. Tristopenjska organiziranost, ki smo jo začeli sicer odpravljati, onemogoča hitrejšo rast, večjo donosnost, pospešitev razvoja novih programov in izkoriščanje sinergetskih učinkov poslovnega sistema IMP.

Postavlja se vprašanje, kakšna naj bi bila organizacijska tvorba, ki bi vse to vendarle zagotavljala, in ki bi presegla dosedanjo prakso.

Menim, da bi morali izbrati takšno tvorbo, ki bi zagotavljala današnji DO še vedno pravni status podjetja, večjo fleksibilnost povezovanja prek oblikovanja novih organizacij stalnega ali začasnega pomena, hkrati pa tudi IMP opredelila kot podjetje.

Nova zakonodaja odpira možnosti za reorganizacijo sestavljene organizacije predvsem v tri smeri: v sestavljeno podjetje, združeno podjetje in mešano podjetje. Oblika sestavljenega podjetja bi pomenila v bistvu nadaljevanje sozda z drugim imenom in ne bi prinesla nikakršnih novosti in izboljšav. Našim poslovnim usmeritvam primerni obliki sta združeno podjetje in mešano podjetje. Zaradi možnosti uvajanja novega koncepta upravljanja, vodenja in motivacije, ublaževanja poslovnih rizikov ter učinkovitejšega usmerjanja kapitala, menimo, da je za IMP najprimernejši koncept medsebojno kapitalsko povezanih podjetij (grupe), pri čemer funkcionira matično podjetje kot mešana družba (holding) in kot nosilec nekaterih specifičnih podjetniških funkcij. Kadar govorim v nadaljevanju o IMP, mislim torej na novo mešano podjetje (ne na današnji sozd). Vezana podjetja bi v svojem imenu lahko ohranila IMP (npr. IMP Klimat), ni pa to obvezno.

Ustanovitev delniškega podjetja

IMP se bo organiziral kot podjetje v mešani lasti. Predvideni ustanovitelji – lastniki so današnje delovne organizacije (temeljne organizacije) ter IMP-jeva mešana podjetja v tujini. V nadaljnjem razvoju vidimo možnost udeležbe tudi zasebnega kapitala.

Ustanovitev IMP kot mešanega podjetja pomeni diskontinuiteto današnjeg sozda – Industrijskih montažnih podjetij ter prehod njegovih funkcij na novo podjetje. V primeru, da ne bo mogoče doseči konsenza za njegovo prenehanje, bo avtomatsko ugasnil s koncem leta 1991. Treba pa bo seveda rešiti vprašanje njegovih pravnih naslednikov, ki prevzemajo premoženje, terjatve in obveznosti.

Zaželena oblika mešanega podjetja je delniška družba, ker omogoča glede na družbo z omejeno odgovornostjo ali druge oblike večjo fleksibilnost v poslovanju in večjo mobilnost kapitala. Število avtoriziranih delnic bomo določili tako, da bo skupna vrednost izdanega delniškega kapitala enaka določenemu delu današnje neto knjižne vrednosti podjetja. V prvi fazi bi jih ponudili v prodajo samo interno (v okviru organizacij IMP). Določen del delnic bomo v drugi fazi ponudili v odkup delavcem IMP, poslovni delavci pa jih bodo dolžni odkupiti določeno število. V tretji fazi bomo del delnic ponudili v odkup javnosti in zainteresiranim podjetjem. Del avtoriziranih delnic bo zadržan, ne bo šel v prodajo, in bo služil potrebam bodočega financiranja.

Temelj za ustanovitev IMP kot mešanega podjetja bo ustanovna pogodba. V tej pogodbi bo določeno število delnic, ki jih bo kupil vsak ustanovitelj ter pravice, ki mu bodo na podlagi tega deleža kot ustanovitelju pripadale.

Vsak ustanovitelj bo dobil pravico odkupiti delnice IMP po normalni vrednosti pod pogojem, da bo novi firmi dovolil prevzeti kontrolni delež kapitala v lastnem podjetju ter priznal na tej podlagi IMP-ju pravico do soupravljanja. To pomeni, da bo potrebno sočasno z ustanovno pogodbo IMP skleniti pogodbe o preoblikovanju ustanoviteljic v ustrezen tip kapitalsko vezanega podjetja. Ta so lahko skupna (družbena) podjetja ali mešana podjetja (družbe z omejeno odgovornostjo). Gre torej za specifično obliko holding organizacije, ki v zakonu o podjetjih sicer ni izrecno predvidena, jo pa predpisi posredno omogočajo.

Delnice dajejo njihovim lastnikom pravico do deleža na dobičku (dividende) in pravico do sodelovanja pri upravljanju po principu ena delnica en glas.

Delež IMP-ja v kapitalu vezanih podjetij (današnji DO) bi bil v principu najmanj 51 odstotkov oz. tolikšen, da bi dobil ustrezne (so)upravljalske pravice v organih upravljanja podjetij.

Današnje temeljne organizacije skupnega pomena in delovne skupnosti bi se zlile v matično podjetje IMP. Iz matičnega podjetja bi se kasneje formirala nova odvisna trajna in začasna podjetja, če bi za to obstajal interes matičnega podjetja (tako na primer nekateri inženiringi oz. projektne skupine). Iz matičnega podjetja bi se formirala tudi posebna finančna organizacija s statusom pravne osebe in organizacija za opravljanje hranilno kreditnih poslov. Tudi Projektivni biro v Ljubljani in Inženirski biroji v Mariboru bi se smeli priključiti matičnemu podjetju.

Tiste delovne organizacije, ki bi presodile, da je zanje bolje da se organizirajo zunaj okvira novega IMP-ja, bi to lahko storile, pri tem pa se morajo odreči uporabi imena in zaščitnega znaka IMP oz. vsem njegovih izpeljank in variant. Po poravnavi obveznosti in prevzemu določenega števila zaposlenih, ki delajo za njihove potrebe v sedanjih skupnih funkcijah sozd, bi jim bila vrnjena vložena sredstva v delovne skupnosti in organizacije skupnega pomena današnje sestavljene organizacije.

Organi upravljanja matičnega podjetja in odvisnih podjetij

Vrhovni organ upravljanja delniške družbe je njena skupščina. Lastništvo vsake delnice nosi en glas. Ustanovitelji bodo v skupščino imenovali svoje predstavnike, ki bodo nosilci tolikšnega števila glasov, kolikor ima posamezni ustanovitelj delnic. Del glasov (npr. 20 odstotkov, v skupščini imajo tudi delavci matičnega podjetja, kar se podrobneje uredi s statutom.

Skupščina sprejema statut podjetja in druge splošne akte. Določa tudi plan razvoja podjetja in okvirno poslovno politiko, odloča o delitvi in uporabi dobička ter o kritju izgub, sprejema letni obračun podjetja, odloča o spremembah oblike organizacije mešanega podjetja, o povečanju oz. zmanjšanju osnovne glavnice, o prenehanju dela mešanega podjetja ter o drugih vprašanjih, ki jih določa statut.

Skupščina voli in razrešuje upravni odbor. Člani upravnega odbora so lahko direktorji ali drugi predstavniki podjetij-delničarjev, člani poslovodstva matičnega podjetja, zunanji strokovnjaki in javni delavci. Število članov se določi s statutom. Del članov imenuje tudi delavski svet podjetja. Posamezna oseba je lahko večkrat izvoljena v upravni odbor. Upravni odbor postavlja in razrešuje poslovodstvo podjetja ter mu daje smernice za delo, hkrati pa opravlja vse naloge, ki mu jih naloži skupščina. Članom upravnega odbora, ki niso zaposleni v mešanem podjetju, pripada za delo ustrezna nagrada.

Upravni odbor imenuje poslovodstvo IMP. Poslovodstvo se oblikuje kot poslovodni odbor s predsednikom, podpredsedniki oz. člani in s tajnikom. Naloge v poslovodnem odboru lahko opravljajo tudi direktorji vezanih podjetij v skladu s poslovno politiko in cilji podjetja.

Skupščina imenuje tudi nadzorni odbor podjetja. Ta nadzira materialno in finančno poslovanje ter o izsledkih obvešča skupščino.

Delavci mešanega podjetja zberejo iz svoje sredine delavski svet, ki odloča o interni delitvi sredstev za OD in skupno porabo, soodloča o nekaterih vprašanjih poslovne politike ter imenuje člane v skupščino in upravni odbor.

V vezanih podjetjih – današnjih delovnih organizacijah se oblikujejo skupni organi upravljanja. V te organe imenujejo del članov delavci (na podlagi dela in vloženega kapitala), del pa vlagatelji (na podlagi deleža v kapitalu). Naloga skupnega organa je upravljati gospodarjenje s skupnimi sredstvi, odločati o delitvi ustvarjenega dobička, sprejemati ukrepe za izpolnjevanje prevzetih obveznosti ter izvrševati druge naloge, opredeljene v statutu. Kot solastnik teh podjetij bo matično podjetje IMP imenovalo v te organe strokovnjake in poslovodne delavce sorodnih oz. povezanih podjetij, da bi tako zagotavljalo usklajevanje poslovnih strategij po možnosti brez posredovanja poslovodstva matičnega podjetja.

Če bodo vezana podjetja organizirana kot družbe z omejeno odgovornostjo, bodo pri upravljanju veljala pravila za upravljanje z mešanimi podjetji, v principu pa se bodo upravljalske pravice določale predvsem glede na lastništvo kapitala (s pravico delavcev, da soodločajo pri pomembnejših odločitvah, ki zadevajo njihovo usodo).

Vezana podjetja bodo v vsakem primeru samostojne pravne osebe, ki delajo v svojem imenu in za svoj račun, s svojo bilanco uspeha in bilanco stanja, pa tudi z relativno visoko stopnjo avtonomije pri določanju lastnih poslovnih ciljev in za njihovo uresničitev primernih strategij. Direktorji vezanih podjetij bodo imeli bistveno večjo vlogo pri upravljanju matičnega podjetja in drugih podjetij v skupini. Opravljali bodo namreč posamezne naloge pri upravljanju in vodenju matičnega podjetja v skupini (člani skupščine, upravnega odbor ali podpredsedniki poslovodnega odbora) ali v povezanih podjetjih (člani upravnih odborov ali skupnih organov upravljanja). Za razliko od dosedanjega stanja je potrebno poudariti pomen motivacije za skupni uspeh skupine kot celote, ne pa le posameznega podjetja oz. celo projekta.

Tudi vezana podjetja bodo lahko skladno s potrebami diverzificirala svojo notranjo podjetniško strukturo. Tako bodo lahko ustanavljala začasna (projekti!) podjetja, odvisne organizacije ali se reorganizirala po principu strateških poslovnih enot ali celo raznovrstnih pogodbenih odnosov. Možno bo tudi njihovo medsebojno statusno povezovanje.

Delitev dobička

Po določitvi dela dobička, ki pripada delavcem na osnovi živega dela (kolektivna pogodba) se bo preostanek dobička razporedil za sklade vezanega podjetja (zadržani dobiček) ter za plačilo deleža na dobičku matičnemu podjetju. To pomeni, da je na podlagi vloženih sredstev (deleža kapitala) matično podjetje upravičeno do ustreznega odstotka dobička svojih odvisnih podjetij. Dobiček matičnega podjetja pa se ravno tako deli po principu dividende lastnikom delnic, torej tudi ustanoviteljem (vezanim podjetjem). Dobiček posameznega podjetja sestavlja torej dobiček, ki ostane v podjetju po delitvi z vlagatelji, povečan za dobiček, od plasmajev v obliki delnic. V principu je vedno omogočena primerjava rentabilnosti naložb v lastno poslovanje z rentabilnostjo finančnih plasmajev.

Morebitna izguba se ravno tako pokriva proporcionalno glede na vložena sredstva oz. na način, ki je predviden s statutom.

BORIS GAZVODA

DELAVSKI SVET

IMP Metall Chemie uspešen

V lanskem poslovnem letu je IMP Metall po oceni poročevalca direktorja Rudija Geršaka na seji centralnega delavskega sveta sozda 4. aprila dosegel zastavljene cilje.

Poleg osrednje dejavnosti – vodenje zunanjetrgovinskih poslov in akvizicijske dejavnosti za montažo, je bil uresničen tudi drugi cilj in sicer povečanje proizvodnje, preko ustanovitve nove firme Secar v Borovljah. Sicer pa je IMP Metall v lanskem letu ustvaril 346.064.426 avstrijskih šilingov prihodka. Odhodki pa so znašali 345.907.600 šilingov, dobiček znaša 156.825 šilingov. Celotna lanskoletna realizacija presega plan za 5 milijonov šilingov. Ta bi po načrtih iz lanskega leta morala obsegati 340 milijonov šilingov, doseženo pa je bilo 345 milijonov šilingov realizacije. Od tega odpade na trgovino IMP 218,5 milijona šilingov – 106 milijonov predstavljajo kooperacijski posli, na Kemijo-Impex 118,3 milijona šilingov in na proizvodnjo 8 milijonov šilingov. Po podatkih je proizvodnja zaostala za 2 milijona šilingov od načrtovanih desetih.

Proizvodnja

Po oceni poročevalca Rudija Geršaka, je še zmeraj prisoten problem izkoriščanja strojnih zmogljivosti. Po oceni bo še naprej v ospredju prototipna proizvodnja. V drugi polovici lanskega leta pa so začeli z manjšimi delnimi montažnimi deli in s testiranji izdelkov pred prodajo. To se že odraža v rezultatih poslovanja in povečanem obsegu realizacije na proizvodnega delavca, ki je v lanskem letu znašala že 1,142.000 šilingov. Zaradi ekološke občutljivosti v Rožni dolini se v IMP Metallu zavzemajo za krepitev programov, ki bodo temeljili na sestavljanju proizvodov in kooperacijskih delih s proizvodnimi organizacijami IMP-ja.

Kadri

Poročevalec je opozoril na prostorske in kadrovske probleme, s katerimi se srečujejo v firmi. Kot je povedal, bo potrebno okrepiti komercialni sektor z novim sodelavcem na področju naložbene dejavnosti, kot tudi na področju kooperacij. Podoben problem se odpira tudi v knjigovodstvu in računovodstvu. Vzporedno z reševanjem kadrovske problematike pa bo potrebno rešiti tudi prostorsko utesnjenost.

Cilji za letos

Temeljni poslovni cilji v letošnjem letu so podobni prejšnjim. IMP Metall ostaja še naprej osnova zunanjetrgovinske dejavnosti. Tako naj bi v zunanjetrgovinski menjavi z ustanoviteljicama v Jugoslaviji ustvaril 390 milijonov šilingov prometa. Od tega naj bi 100 milijonov šilingov ustvarili s projekti v tujini, 150 z izvozom iz Jugoslavije in 140 milijonov z uvozom v Jugoslavijo. Ustanovni kapital, ki ga ima IMP Metall-Chemie, naj bi se uporabljal v skladu z namenom in s pogoji, pod katerimi so bila ta sredstva transferirana v Avstrijo. V prvi vrsti pa za financiranje potreb Secarja po obratnem kapitalu na osnovi kredita s šest odstotno obrestno mero v višini do 4 milijone šilingov, za potrebe IMP-ja na področju investicijskih del prav tako v višini 4 milijone šilingov in preostali del za tekoče komercialno finančne aktivnosti. V okviru redne dejavnosti bo IMP Metall nudil brezplačne storitve na področju računovodstva in komercialno finančnega svetovanja za novo ustanovljeno firmo. Na področju naložbene dejavnosti tujini bodo še naprej koristili komparativne prednosti Metalla kot avstrijske firme.

K poslovnemu poročilu in planu delegati niso imeli bistvenih pripomb. Oglasil pa se je direktor Boris Gazvoda, ki se je zelo pohvalno izrazil o delu omenjene firme. Še posebej ugodno je ocenil poslovanje in zastavljene cilje za letošnje leto. Kot je povedal pa so prav ti rezultati spodbuda za razmišljanje, bolje rečeno priprava za ustanovitev podobne firme v Zvezni republiki Nemčiji. Razlog za to odločitev je tudi približevanje letu 1992. To pa naj bi bila ena od poti za uspešno vključevanje v skupni evropski trg.

JV

Krvodajalci

Panonijin aktiv krvodajalcev je na svoji zadnji seji imenoval upravni odbor. Aktiv ima že 130 članov. Le ti so darovali kri od 5 do 50 krat. V njihovih vrstah pa so tudi rekorderji, ki so darovali kri 78 in 71 krat. Vsak torek je ob rednem odvzemanju krvi gotovo kdo od Panonijinih krvodajalcev na bolnišnični transfuzijski postaji. Ob 135. letnici krvodajalstva v Sloveniji sta se udeležila podelitve priznanj v Cankarjevem domu v Ljubljani Panonijin 78 kratni darovalec krvi Boris Škrjanec in 71 kratni krvodajalec Ladislav Abraham. Boris Škrjanec, Janez Flegar, Helmut Vidic in Karel Albert pa bodo prejeli občinska priznanja.

frku

DELAVSKI SVET

Poslovanje Secarja

V tem zapisu se ne bomo vračali k že nekaterim znanim dejstvom, saj gre za kronološki pregled aktivnosti ob ustanavljanju firme. Navedli bomo le vsebinsko pomembne poudarke iz poslovnega poročila, ki se nanašajo na poslovanje in uspešnost, oziroma neuspešnost Secarja v njegovem zagonu. Kot je zapisano v poročilu in po besedah poročevalca Matjaža Hobecka, se je v septembru lanskega leta začela dobava strojev in montaža le-teh. Kljub načrtovani hitrejši dobavi opreme je prišlo do časovnega zamika, saj celotne linije ni bilo mogoče pognati do konca februarja.

V času poskusnega obratovanja so bile odkrite nekatere tehnične in tehnološke pomanjkljivosti. Kot poudarjajo, so problemi nastopili pri prehodu iz obrtniškega v polindustrijski način dela. Hkrati pa je bilo odprtih vrsta tehnoloških in tehničnih zahtev. Po oceni iz poročila je nastal zamik začetka redne proizvodnje tudi zaradi nekaterih pomanjkljivosti, v prvi vrsti netestiranih posameznih proizvodov, majhne izbire, izboljševanja kakovosti in popravljanja in prilagajanja strojev. Kot je razvidno iz poročila, je poskusna proizvodnja stekla s 1. aprilom in bo trajala predvidoma 6 mesecev. Vse to pa se odraža na rezultatu poslovanja, saj je firma zaključila poslovno leto z 1,235.470 šilingi izgube. Vendar po oceni iz poročila to ne bi smel biti znak za preplah, saj je možno izgubo po avstrijskih predpisih prenesti in razdeliti na sedem let.

Cilji

V letošnjem planu je predvidena polna zasedenost proizvodnje do 1. aprila. Vendar, kot kaže, se ta cilj nekoliko odmika. Tako naj bi izdelali 450.000 garnitur zavornih oblog in jih od tega prodali najmanj 410.000. Zagotovljena naj bi bila tudi stalna kontrola kakovosti proizvodnje, to je kakovost, ki mora ustrezati zahtevnim normativom. Izdelana je strategija tržnega nastopanja. Pri prodaji naj bi dosegali ceno 82 šilingov za garnituro. V drugi polovici leta naj bi razširili tudi paleto orodij za proizvodnjo zavor za vsaj 40 vrst avtomobilov. Do jeseni tudi predvidevajo redno oskrbo z brezazbestno maso iz Jugoslavije in sicer na osnovi kooperacije s Kemijo-Impexom. Eden od glavnih ciljev je vzpostavitev proizvodno-komercialnih povezav z večjimi podjetji iz te dejavnosti. Predvidena pa je tudi širitev poslovanja firme na druge programe in avtomobilske branže. Glavni cilj pa je pozitiven zaključek poslovnega leta. Kot je poudaril poročevalec, postavljena tehnologija zagotavlja visoko kakovost. Hkrati so navezali že poslovne stike z dvema grosistoma in z nekaj prodajalci izdelkov. V tem času pa poteka pridobivanje a-testov za nemško tržišče, kjer naj bi odprli trg v Zahodni Evropi. V razpravi se je najprej oglasil delegat iz Telekoma Dušan Mestinšek, ki je povedal, da se nekatere njegove pripombe na seji delavskega sveta, ko je bil potrjevan projekt, kažejo kot utemeljene. Dejal je, da so bila takrat delegatom dana zagotovila, da so pridobljena vsa soglasja in a-testi za kakovost izdelkov. Po navedbah v poročilu pa se vidi, da se sedaj komaj le-ta pridobivajo. Direktor Ika Rudolf Bukovac in direktor finančno računovodskega sektorja Pavle Krajnc pa sta postavila vprašanje glede izgub in predvidene konsolidacije firme. Matjaž Hobeck je odgovoril, da so bili atesti v tistem času pridobljeni za maso ne pa za izdelek, ki jih lahko pridobijo šele sedaj, ko so začeli s proizvodnjo. Na osnovi tega in časovnih zamikov, ki so se ponovno pojavili glede na plan, so delegati zahtevali, da se do naslednje seje delavskega sveta pripravijo nekatera pojasnila in izdela konkreten plan, ki bo nakazal rešitve za uspešno poslovanje Secarja. S tem se je strinjal tudi direktor Boris Gazvoda, ki je opozoril na začetne težave in hkrati poudaril, da trenutna izguba Secarja še ne pomeni znaka za preplah, saj je izgubo po avstrijski zakonodaji moč razdeliti na 7 let, kar je tudi zapisano v poročilu.

JV

DELAVSKI SVET SOZDA

Obsežen dnevni red

Delavski svet sozda IMP je na seji 4. aprila obravnaval poročilo o poslovanju sozda v lanskem letu, ki ga je podal generalni direktor sozda Boris Gazvoda, poročilo o poslovanju podjetij v tujini. Sprejel je plan sozda IMP za letošnje leto in plan podjetij v tujini. Obravnaval je tudi informacijo o reorganizaciji sozda IMP v skladu z zakonom o podjetjih. Glede na pomembnost problematike, smo se odločili, da poročilo in gradivo o novi organiziranosti objavimo v celoti. O planu pa smo že podrobneje pisali.

JV

KLIMAT

Na drugem svetovnem kongresu »CLIMA« 2000

Na drugem svetovnem kongresu »Clima 2000« v Sarajevu v dneh od letošnjega 27. avgusta do 11. septembra želi DO Klimat sodelovati s svojim predavanjem z naslovom »Primerjava obratovanja klimatizacijskega sistema s konstantnim volumenskim pretokom zraka ter dveh sistemov z variabilnim volumenskim pretokom »avtorjev Karla Tiegla in Ivana Sambola. Skrajšano obliko tega predavanja predstavljamo sedaj tudi v našem Glasniku, saj menimo, da je zanimiva tudi za širši krog bralcev v IMP.

Splošno o sistemih (VAV)

Projektiranje klimatizacijskih sistemov z variabilnim volumenskim pretokom je ena od sodobnih možnosti varčevanja z energijo tako pri novogradnjah kot tudi pri rekonstrukcijah starejših objektov. Osnovni koncept teh sistemov je sicer nastal že pred več kot dvajsetimi leti v ZDA, kjer so tudi najbolj razširjeni. V Evropi pa so VAV sisteme pričeli pogosteje projektirati v zadnjem času in to predvsem zaradi rastoče težnje po čim nižjih obratovalnih strcških sistemov, delno pa tudi po zaslugi razvoja razmeroma cenenih regulacijskih elementov, ki omogočajo dobro regulacijo volumenskega pretoka zraka v klimatskih napravah.

Tudi DO Klimat lahko danes nudi tržišču več različnih oblik regulacije volumenskega pretoka ventilatorjev ter več naprav za regulacijo volumenskega pretoka zraka pred vstopom v klimatizirani prostor, kot so elektronski regulatorji volumenskega pretoka ter razbremenilni in mešalni boksi z ustrezno regulacijo.

V celoletni potrošnji energije za nek klimatizacijski sistem predstavlja električna energija za pogon ventilatorjev zelo velik delež. Ta znaša lahko pri sistemih s konstantnim volumenskim pretokom celo do 60 odstotkov celotne porabe energije sistema.

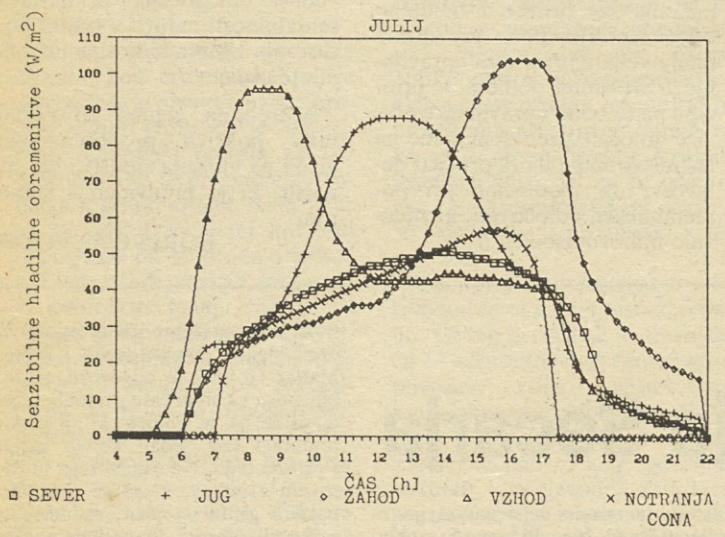

Zato je vsak ukrep za zmanjšanje tovrstne porabe zelo pomemben pri obratovalnih stroških sistema.

Glavni cilj raziskave

Osnovni namen naše raziskave je bil izdelati takšno varianto rekonstrukcije nekega obstoječega klimatizacijskega sistema, da bodo električni obratovalni stroški za pogon ventilatorjev čim manjši. Prihrankov na ostalih vrstah energije, t. j. hladilni in grelni kot tudi pri začetni investiciji, v naši raziskavi nismo obravnavali. Rekonstrukcija naj bi bila izvedena v večnadstropni poslovni stavbi s pisarniškimi prostori v vseh štirih zunanjih conah ter z notranjo cono, v kateri poteka določen delovni proces. Obstoječi klimatizacijski sistem je dvokanalni s konstantnim volumenskim pretokom, izveden z mešalnimi boksi v konstrukciji, ki je še nedavno prevladovala v zahodni Evropi. Ta sistem omogoča ustrezno prilagodljivost na spremembe v toplotnih obremenitvah prostorov.

V naši raziskavi smo zato lahko v rekonstrukcijsko rešitev zajeli le sisteme z enako možnostjo prilagajanja obremenitvam. Izbrali smo sledeča dva variabilna sistema:
enokanalni klimatizacijski sistem z variabilnim volumenskim pretokom v kombinaciji s termostatsko kontroliranim radiatorskim ogrevanjem v zimskem času;
dvokanalni klimatizacijski sistem z variabilnim volumenskim pretokom – torej s toplozračnim ogrevanjem v zimskem času.

Ker naj bi imeli vgrajeni ventilatorji rotorje z nazaj zakrivljenimi lopaticami, smo lahko preučili naslednje možnosti regulacije volumenskega pretoka ventilatorjev:
z regulacijsko žaluzijo,
z regulatorjem vstopnega vrtinca,
s frekvenčnim regulatorjem za regulacijo vrtljajev elektromotorja.

Da bi dobili ustrezne realne rezultate, smo v Klimatovem razvojnem laboratoriju izdelali posebno preizkusno progo, ki smo jo ustrezno prilagajali za simulacijo vseh treh sistemov. Tako smo praktično preizkusili delovanje teh sistemov. Vse meritve so potekale za tipično etažo v obravnavani zgradbi.

Potek senzibilnih hladilnih obremenitev v zunanjih in notranji coni obravnavane zgradbe (slika 1)

Pri poteku obremenitev v [W/m² (vatih na kvadratni meter) talne površine, slika 1 za julij] je očitno, da se maksimalne hladilne obremenitve v posameznih conah ne pojavijo istočasno.

V zunanjih conah se sončno sevanje spreminja v teku dneva, zato tudi maksimalne hladilne obremenitve potujejo od vzhoda proti zahodu. To neistočasnost dobro izkoriščamo pri variabilnih sistemih, saj so vpihovani volumski pretoki sorazmerni z vsakokratnimi obremenitvami.

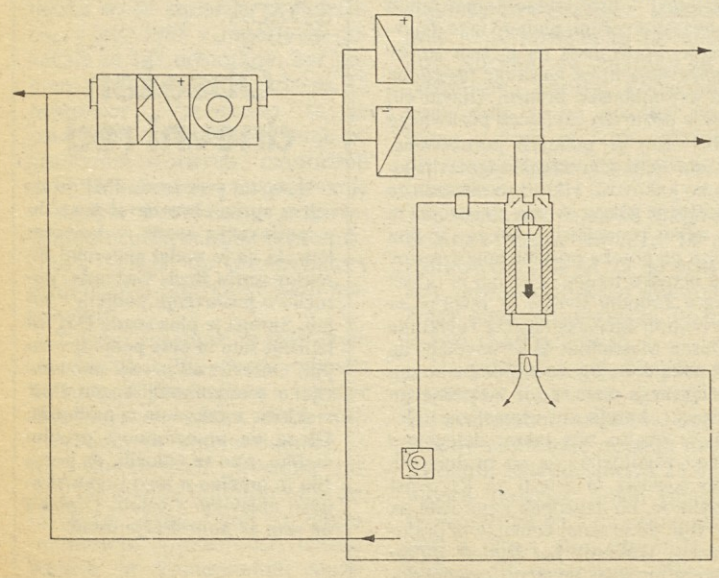

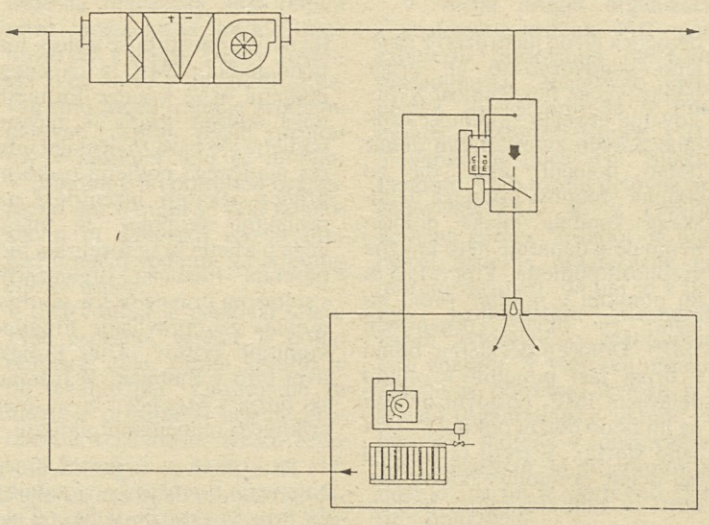

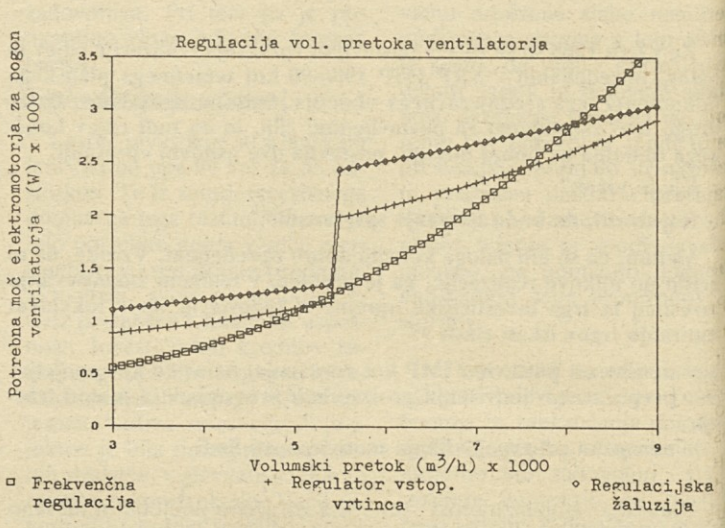

Zato tudi ventilator ob primerni regulaciji dobavlja le vsakokratni potrebni volumenski pretok zraka in ne več vsote maksimalnih volumenskih pretokov vseh con.

Opis vseh treh sistemov

I. Obstoječi dvokanalni sistem s konstantnim volumenskim pretokom (slika 2).

Vgrajeni ventilator ima rotor z nazaj zakrivljenimi lopaticami brez regulacije pretoka. V mešalnih boksih so vgrajeni mehanski regulatorji volumenskega pretoka. Prilagoditev vsakokratnim obremenitvam sledi preko prostorskega temperaturnega regulatorja s pomočjo mešalnih loput za topli in hladni zrak. Volumenski pretok je ves čas konstanten, spreminja pa se temperatura vpihovanega zraka. Mehanski regulatorji potrebujejo za svoje stabilno delovanje približno 300 (pascalov) Pa predtlaka.

II. Varianta rekonstrukcije z enokanalnim sistemom z variabilnim volumenskim pretokom (slika 3).

Tudi tu naj bo v klimatski napravi vgrajen enak tip ventilatorja (proizvod našega podjetja), ki mu volumenski pretok spreminjamo po prej navedenih načinih. Volumenski pretok v prostoru oz. coni naj regulirajo elektronski regulatorji volumenskega pretoka (tudi proizvod DO Klimat), ki glede na velikost signala iz prostorskega temperaturnega regulatorja dobavljajo ustrezni volumenski pretok. Prilagoditev vsakokratnim obremenitvam sledi le z volumenskim pretokom, temperatura vpihovanega zraka pa je ves čas konstantna. Pri delnih obremenitvah zato ni korekcije vpihovane temperature z dogrevanjem oz. mešanjem toplega zraka in s tem povezanih termičnih izgub.

Ker elektronski regulatorji za svoje delovanje ne potrebujejo nobenega predtlaka, je njihov padec tlaka pri polni obremenitvi le okoli 40 Pa, zato so glede na sistem pod I potrebni ustrezno manjši totalni tlaki ventilatorjev in ustrezni energijski prihranki.

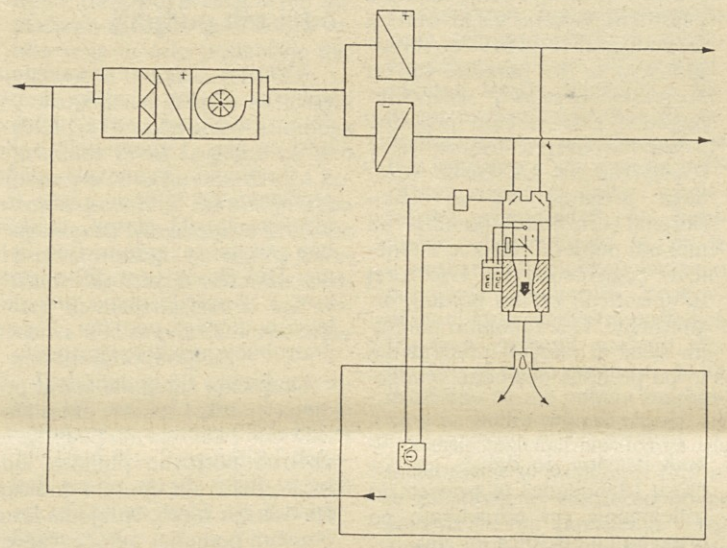

Pri zimskem obratovanju v nočnem času naj ventilatorji mirujejo, deluje naj le centralno ogrevanje pri zmanjšanem režimu obratovanja.

III. Varianta z dvokanalnim sistemom z variabilnim volumenskim pretokom (slika 4).

Vgrajeni naj bodo enaki ventilatorji kot pod II z enakimi regulacijskimi možnostmi. Zrak naj prihaja v prostore iz mešalnih boksov (proizvod Klimata), kjer se mešata topli in hladni zrak. V boksih so vgrajeni elektronski regulatorji volumenskega pretoka. Reguliran je le volumenski pretok hladnega zraka, ki se pri zmanjševanju hladilnih obremenitev zmanjšuje od maksimalnega do minimalnega volumenskega pretoka. Pri nadaljnjem padanju hladilne obremenitve sledi prilagajanje z mešanjem toplega in hladnega zraka kot pod I.

Tudi tu omogočajo elektronski regulatorji enake prihranke kot pod II zaradi svojih minimalnih padcev tlaka v primerjavi s sistemom I. Ker pa moramo s toplim zrakom kriti vse toplotne izgube, je minimalni volumenski pretok ustrezno večji kot pod II. V času ogrevalne sezone morajo ventilatorji občasno obratovati tudi v nočnem času.

Potek meritev

Obravnavali smo le dovodni del klimatizacijskega sistema. Merilna proga je bila za simulacijo sistema II predelana na način, prikazan na sliki 5. Na podoben način smo simulirali tudi sistema I in III. Meritve volumenskih pretokov ter vseh ostalih veličin so potekale v skladu z veljavnimi standardi. Volumenske pretoke na elektronskih regulatorjih smo nastavljali po krivuljah potrebnih pretokov v teku tipičnega dne v mesecu. Glede na zahteve je računalnik PC formiral ustrezne signale za krmiljenje teh regulatorjev.

Poteka meritev ne želimo podrobneje opisovati, bolj zanimivi so končni rezultati meritev.

Končni rezultati

Na sliki 6 so prikazane porabe moči za posamezne vrste regulacije volumenskega pretoka ventilatorja. Kot je bilo znano že prej, je najugodnejša frekvenčna regulacija vrtljajev. Po kvaliteti ji sledi regulacija z regulatorjem vstopnega vrtinca in energetsko najslabša je regulacija z dušenjem z regulacijsko žaluzijo. Pri zadnji dveh regulacijah se bistveno izboljša energetska situacija ob uporabi dvohitrostnega elektromotorja.

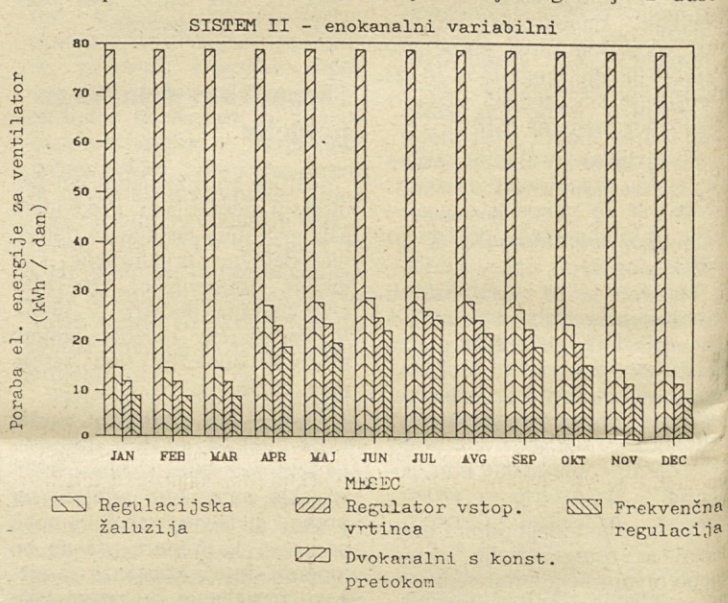

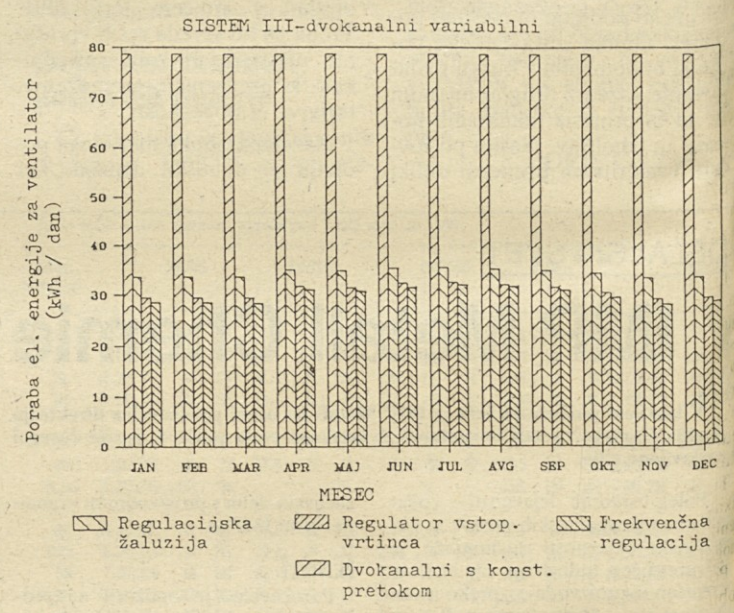

Slika 7 prikazuje porabo električne energije za tipični dan v mesecu. Tu je na zelo nazoren način predstavljena prednost obeh variabilnih sistemov pred konstantnim. Ta, za konstantni sistem zelo neugodni rezultat je predvsem posledica obratovanja s konstantnim volumenskim pretokom, delno pa je vzrok tudi v zelo visokih statičnih tlakih (približno 400 Pa), ki so potrebni za pravilno delovanje mehanskih regulatorjev. Zato je očitna tudi prednost uporabe elektronskih regulatorjev volumenskega pretoka pred mehanskimi. Ostalih prihrankov pri variabilnih sistemih (manjša začetna investicija, prihranek na prostoru, itd.) v tej raziskavi nismo obravnavali.

Ker so bili pri vseh meritvah vgrajeni proizvodi naše DO, nam bo ta raziskava tudi koristno služila pri nadaljnjem razvojnem delu.

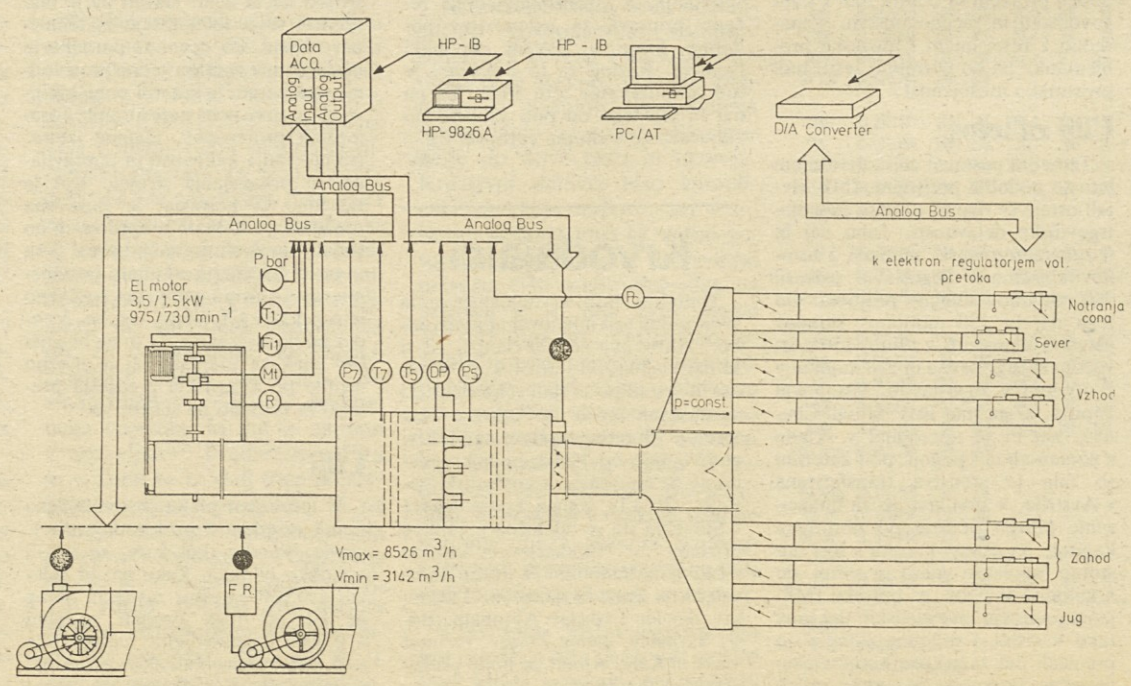

KAREL TIEGL

VODENJE

S preobrazbo do nove sposobnosti podjetja!

Kako podjetju z večjim številom zaposlenih dati nov zagon, novo smer, novo vzpodbudo. Zdi se, da smo ogroženi s stagnacijo in se nemočno vrtimo v krogu. Praksa in znanje o instrumentih vodenja v svojem znanem repertoarju nudita nekatere možnosti (modele). Zatakne pa se pri tem, da so uhojeni načini vodenja trdoživi, čeprav bi bil že skrajni čas za dejanske spremembe našega vodenja. Spreminjamo plane, izvajamo reorganizacije, morda pripravljamo tudi nove strategije. Dejansko pa se ne zgodi nič, ker naš odnos in naše vodenje ostaja enako, četudi se svet okoli nas spreminja, pa če to hočemo ali ne.

Forma in funkcija

Probleme učinkovitega vodenja podjetja, še posebno medsebojnega razmerja med strategijo, organizacijsko strukturo in kvaliteto vodenja so v bližnji preteklosti veliko preučevali. Prva iniciativa je prišla že z delom Alfreda Chandlerja »Strategija in struktura«, v katerem je zagovarjal tezo, da struktura sledi strategiji. Če imamo strateški plan, bo kar sama od sebe postala vidna tudi ustrezna struktura podjetja. Bistvo Chandlerjevega spoznanja je v tem, da široko zasnovana strategija diverzikacije potrebuje decentralizirano strukturo. Forma torej sledi funkciji. Vse do približno 1970. leta so bile Chandlerjeve ideje sprožilec revolucije v praksi menedžmenta in so veljale kot dobre splošno veljavne resnice.

Kreativni nered

Kasneje so ugotavljali, da neka strategija podjetja le redkokdaj predpisuje točno določen strukturni model, ker je pač glavni problem strategije največkrat predvsem v uresničevanju in stalnem prilagajanju v smislu realiziranja in obenem ohranjanja fleksibilnosti. To pa vodi daleč preko čiste strategije k organizacijskim vprašanjem o strukturi, o sodelavcih itd. Stari miselni modeli se niso razvijali skupaj z zahtevami prakse vodenja. V osemdesetih letih (1980) so ameriški menedžerji iskali nove možnosti v japonskih menedžerskih metodah. Pri tem pa so hote ali nehote spregledali velike kulturne razlike. Potem so iskali še naprej pri učiteljih menedžmenta na nekaterih ameriških in evropskih šolah za to področje in seveda pri teoretiki. Ugotovili so, da v teoriji prevladuje kreativni nered, ki pa gre v določeno smer. Nekaj raziskovalcev je takrat (okoli 1977) še vedno pisalo o vprašanjih strukture, predvsem o njeni moderni varianti, o matrikah. Že takrat so postajali pozorni na zelo tehtno misel, da so nosilci odločanja omejeni v možnosti, da bi predelali informacije in iz njih izvedli »racionalne« odločitve.

Eksaktna birokracija

Zanimivo je, od kod so potem prišle najnovejše ideje. Izvor zanje sta dala harvardska profesorja Elton Mayo in Chester Barnard in to že v tridesetih letih tega stoletja. Iz različnih vidikov sta postavila pod vprašaj takratni avtoriteti organizacije. In sicer Maxa Webra, ki je zagovarjal birokratsko organizacijsko obliko in Friderika Taylorja, ki je hotel utrditi vodenje podjetja kot eksaktno znanost in propagiral študij gibov in časa kot sredstvo za boljši učinek.

Delovni pogoji

Mayo je v znanih študijah v Western Electric Company Hawthorne Works dokazoval, da izboljšanje delovnih pogojev deluje neposredno pozitivno na delovno produktivnost. Ko je na primer poskrbel za boljšo osvetlitev, je produktivnost porasla. Toda, ko se je potem posvetil drugim dejavnikom (temperaturi, vlažnosti, ropotu) je rutinsko vrnil osvetlitev v prvotno stanje. Produktivnost je ponovno porasla. Raziskovalnemu delu, ki ga je opravil Mayo, so sledili izredno pomembni zaključki, ki jih lahko strnemo v vodilno misel: produktivnost je odvisna predvsem od tega, če se zaposleni čutijo upoštevane in spoštovane, ne pa od golih delovnih pogojev. Mnoga uspešna podjetja se v svojih aktivnostih vodenja usmerjajo na ustvarjanje serije Hawthorne efektov. To se sicer s pojmi raznih racionalistov in tradicionalistov nekako ne ujema.

Filozofija, vrednote podjetja

Z vidika vodje podjetja pa je Chester Barnard, ki je bil tudi sam predsednik velike firme, pojasnjeval, da je naloga vodstva socialne moči podjetja preobraziti v pozitivno energijo, v ustvarjanje predstave o vrednotah podjetja in jih kanalizirati v željeno smer. Po njegovem dobri menedžerji oblikujejo sistem vrednot skozi razumevanje neformalnih socialnih komponent organizacije. Kot nasprotje dobrim menedžerjem postavi tiste (slabe), ki se omejujejo na željo, da bi s formalnimi sistemi plačil dosegli kratkoročni dvig učinkov. (Dolgoročnega dviga učinka samo s plačilom itak ni možno doseči).

Barnardove ideje so bile po njihovem nastanku vsaj tri desetletja zapostavljene, precej zaradi že omenjenega racionalnega modela. Slednjega sta napadla tudi Karl Weick in James March.

Okostenelost ali fleksibilnost

Bistvo Weickove trditve je v tem, da so procesi učenja in prilagajanja v organizacijah zelo, zelo počasni. Kar prisilno se vztraja na preživelih rutinah, posebno če so v praksi že zdavnaj izgubile vsak smisel. Pomembne temeljne pozicije poslovne strategije so zasidrane globoko v menedžment sistemu in konstantnem odvijanju življenja in dela. Pri tem je njihov izvor običajno že zdavnaj pozabljen in morda tudi neznan. Na primer to so opravila, za katera nihče več ne ve dobro, čemu so namenjene, vendar se še kar naprej opravljajo.

Weick pravi, da naša okostenelost izhaja iz preveč shematične slike o podjetju. Tako je škodljiva že stalna uporaba militarističnih metafor, ki nam popačijo pogled za kakšno drugačno vrsto organizacije, kot na primer za podjetje v podjetju, kjer je improvizacija bolj cenjena, kot vnaprejšnje planiranje. Nadalje je v podjetju treba izkoristiti priložnosti, ne pa se pustiti utesniti z nekaterimi prisilnimi dejavnostmi; treba je preveriti nove možne postopke, ne pa opravičevati stare, višje je treba vrednotiti sporazumevanje in tudi prerekanje, ne pa forsirati mir, s tem pa dvome in nasprotovanja. Namesto tradicionalnih predstav je bolje zahtevati kritično naravnanost.

Ugodne priložnosti

Še dlje od tega gre March. Uvedel je celo direndaj smetnjakov (nekateri bi se zgrozili), kot organizacijski simbol. Učne procese in procese odločanja v podjetju je predstavil kot tok problemov, rešitev, akterjev in ugodnih priložnosti, ki s svojim skoraj naključnim medsebojnim delovanjem odločajo o prihodnosti podjetja.

Te nekonvencionalne nazore so nekateri podprli z empiričnimi podatki. Tako je Henry Mintzberg v eksaktni raziskavi ugotovil, da uspešni menedžerji nikakor ne rezervirajo vedno in več časa za planiranje, organizacijo, motivacijo in kontrolo, kot priporočajo razne knjige s tega področja. Ugotovil je nasprotno, da je njihov čas zelo razdrobljen. Povprečna poraba časa za eno temo je bila 9 minut.

Svet se spreminja

Tudi Andrew Pttrgrew je bil, ko je raziskoval metode strateškega odločanja, šokiran nad vztrajnostjo, oziroma okornostjo organizacij. Dokazal je, da podjetje pogosto celih deset let vztraja na kričeče napačnih predstavah o svojem lastnem svetu, in to kljub številnim dokazom, da se je svet spremenil in bi podjetje to moralo upoštevati in se tudi samo spremeniti (prilagoditi).

Pomemben je vsak sodelavec

Vodilni ljudje uspešnih podjetij ugotavljajo, da je oprijemljive faktorje vodenja veliko lažje uskladiti z idejami Weicka in Marcha, kot pa z idejami Taylorja in Chandlerja. Ugotavljajo pomembnost organizacijske kulture, ugodne posledice čustva pripadnosti, hvalijo enostavno ravnanje v kompliciranem okolju, govorijo o navdušenju nad kvaliteto njihovih izdelkov. In končno lahko pri njih najdemo nekaj že znanega: pomemben je vsak posameznik v podjetju.

Osnova dela teh menedžerjev je v pravični obravnavi prednosti in pomanjkljivosti svojih sodelavcev. Tako na primer njihovim sposobnostim, znanju in celo interesom skušajo prilagajati produkcijske procese (vrsto produkcije, tehnologijo, organizacijo). Prisegajo, da je ključ njihovega uspeha v ljudeh. Naj jih doleti nesreča, neuspeh na tržišču, konkurenca, karkoli, vsem problemom bodo kos samo, da lahko obdržijo ljudi, ki so jih pridobili, in s katerimi sedaj delajo.

Morda se tudi pri nas nekateri vodje že zavedajo, da so sodelavci najdragocenejši kapital. Samo še obnašati bi se morali v skladu s tem spoznanjem.

(se nadaljuje)

Sprememba cene letovanja

Delavski svet delovne skupnosti sozda IMP je na predlog strokovne službe določil novo ceno polnega penziona za junij, ki je tudi izhodiščna cena za letošnja letovanja. NOVA CENA ZNAŠA 95.000 din. Vsi ostali pogoji, objavljeni v prejšnji številki IMP Glasnika, ostanejo nespremenjeni.

Sprememba cene je bila potrebna zaradi višje stopnje inflacije. Prejšnja cena ne bi zadostovala za normalno poslovanje počitniške skupnosti.

Počitniška skupnost

KLIMA MONTAŽA

Inovacija eksistenčna potreba

V zadnjih mesecih smo v naš vsakodnevni besednjak sprejeli številne besede, ki smo jih še v bližnji preteklosti zasledili le v učbenikih o meščanski ekonomiji. Danes je pogovor o trgu, konkurenci, profitu, kapitalu, delnicah, dividenti... resnično nekaj vsakdanjega.

Pa vendar vse te ponovno sprejete vrednote razumemo različno. Mislim, da si večina ljudi predstavlja, da bodo tako željene kvalitete življenja posamezniku dodeljene same po sebi. Nevidna roka naj bi premaknila glavno stikalo našega gospodarstva v položaj tržnega gospodarstva in stvari se bodo uredile v smeri želje posameznika in družbe v celoti.

Žal ne bo tako enostavno. Družba, kot tudi posameznik se bosta morala korenito spremeniti, kar pa za določen del ljudi nikakor ne bo prijetno.

Trg znanja, dela, storitev, kapitala bo neusmiljen. Pustil bo pri »življenju« le tista podjetja, ki bodo uspešna glede na okolje in učinkovita znotraj podjetja, ki v sedanji situaciji često žanjejo tisto, kar v bitvu niso posejala oz. koristijo še vedno obstoječo moč mogočnih političnih mecenov.

Tu je tveganje tudi za posameznika, ki ga bo okolje nenehno rentgeniziralo in svoje drobovje ne bo mogel skriti za različnimi zavesami.

Podjetje in posameznik bosta torej dobila svojo vrednost po merilih trga.

Zanimiva bo tudi sprememba na področju poslovodenja in upravljanja. Pred leti tako očrnjena upravljalska tehnokracija bo spoznana kot nujna potreba. Današnji direktor, ki je to po funciji, bo v bodoče poklicni direktor z nalogo snovalca politike podjetja, izdelovalca variantnih predlogov in po potrditvi upravljalcev, skrbnika izvajanja te politike.

Odvisno od vrste podjetja bodo tudi različni upravljalci. Od delavcev v družbenem podjetju do lastnikov podjetja v mešanem podjetju.

Čas, ko je bil za OZD »najzaslužnejši« referent za cene in njegove veze s silno pomembnimi birokrati različnih institucij je mimo. Pred nami je torej boj v smeri cilja, izdelati izdelek, ki ga trg potrebuje, po ceni, ki jo trg priznava.

Podjetje, ki bo negovalo demokratične odnose med ljudmi, bo opustilo znane Tayloristične odnose, ki so sovražni do množičnih inventivnih in inovativnih pobud in odprlo fronte na vseh področjih s ciljem doseganja pozitivnih ekonomskih meril.

Pozitivna inovacijska politika bo podjetju omogočila, da poleg profesionalnega razvoja razvije tudi množično inventivno iniciativo in mu omogočila boljše mesto na trgu, kar se bo pokazalo tudi na kvaliteti življenja zaposlenih.

Uspešnost podjetja je odvisna predvsem od odnosa podjetja do pogojev okolja, trga; ter bo v glavnem skrb poslovodstva in upravljalcev.

Učinkovitost podjetja pa je povsem notranja značilnost podjetja. Podjetje, ki ima pozitivno inovacijsko politiko, bo angažiralo ves svoj potencial (možgane zaposlenih) za realizacijo cilja – učinkovitosti. Medtem, ko bo podjetje s Taylorističnimi odnosi lahko uporabilo le možgane svojih velikih šefov.

Množična inovativnost torej v bodoče ne bo hobi posameznih zagnancev, ampak exsistenčna potreba v podjetju, kar dokazujejo marljivi Japonci.

Marjan Rakovec, sestavljalec klima omar in vodja inovacijskega krožka:

»Pobudo za inovacijski krožek v Klima montaži je dal Branko Jurišič. Lani decembra je bil ustanovni sestanek krožka, v katerega je vključenih 8 delavcev iz oddelka klima omar. Da smo začeli s krožkom v oddelku klima omar, je več vzrokov. Glavni vzrok je v tem, da imamo pri proizvodnji tako velikega števila tipov klima omar precej pomanjkljivih organizacijsko-tehnoloških rešitev.

Vendar naš delokrog ni samo področje tehnološko-tehničnih izboljšav pri klima omarah, temveč tudi druga na videz nepomembna opravila in reševanje stanja v našem oddelku, ki vpliva na produktivnost. Pri sestavljanju omar so na primer nastajale težave okoli nekaterih elementov. Bile so namreč razlike med uvoženimi in domačimi elementi, ki jih je bilo potrebno uskladiti. Imeli pa smo tudi težave z montažo, ker ni bilo v slovenščino prevedenih tehničnih navodil. Kasneje so nam preskrbeli prevode in poskrbeli za demonstracijo teh elementov. Ker načrti niso bili usklajeni z elementi, ki smo jih vgrajevali in z našimi kooperanti, je bilo potrebno načrte uskladiti s stvarnimi podatki. Le te nam je, ko smo v delavnici ugotavljali, da je kaj narobe, posredoval tehnolog priprave dela Brane Jurišič. Prvi rezultati našega začetnega dela v krožku so se že pokazali v tem, da so bili načrti pripravljeni in usklajeni. V delavnici pa smo imeli demonstracijo nastavitve parnega vlažilnika, ki je dotlej prehitro dotrajal in ga je bilo potrebno zamenjati, saj ga ni bilo moč več popravljati, ker se je v njem nabralo preveč kamna in ni več delal. Z nastavitvijo pa se mu je podaljšala obratovalna doba. Potem pa se je na tržišču pojavil dodatni element, ki se ga vgradi v vodovodno inštalacijo – to je mehčalec vode, ki preprečuje nastanek kamna. Na ta način se lahko podaljša življenska doba parnega vlažilca. Vidim, da bom s tem krožkom sebi in drugim pripomogel k lažjemu in hitrejšemu delu, kar bo v prid tudi firmi.«

Tomaž Kisovec, elektrikar v Klima montaži:

»Mislim, da je krožek dobra zamisel v smislu reševanja trenutno tekočih problemov, v prihodnje pa že kot inovacijsko delovanje. Ideje pridejo v delavnici in jih na tem inovacijskem krožku, ki je vsakih 14 dni po eno uro, preučujemo. Sodelavci dajejo pobude za reševanje konkretnih problemov. Z nadrejenimi dobro sodelujemo in so nam pri krožku v pomoč, ko je treba kakšen problem strokovno obrazložiti.«

Branko Jurišič, tehnolog:

»Ker je program klima omar nov, je tu največ možnosti za izboljšave in inovacije. Poleg tega pa so izkušnje v drugih organizacijah združenega dela pokazale dobre rezultate. To pa je tudi prava priložnost, da se delavce pritegne k inovativnemu razmišljanju. V teh prvih začetkih delovanja krožka se rešujejo manjši tekoči problemi v proizvodnji, v prihodnje pa upamo, da bo prišlo tudi do konkretnih inovacij, mogoče celo do izuma. Krožkarji so v začetku zelo prizadevni in upamo, da bodo taki tudi v prihodnje. V načrtu imamo tudi krožke na drugih področjih dejavnosti. Pred ustanavljanjem novih krožkov bomo organizirali izobraževanje za bodoče vodje krožkov«

Janez Grubar
Marija Primc

Marjan Rakovec in Tomaž Kisovec

EKO

Trg in notranja razmerja do izgube

Ekovo lanskoletno poslovanje je potonilo v izgubo, ki je znašala prek dve milijardi dinarjev. Del te izgube – to je 709,519.330 dinarjev izvira iz tekočega poslovanja, ostalo, to je približno 1.300,000.000 dinarjev pa izhaja iz valorizacij (obresti in zalog)

Kako je prišlo do potonitve?

Kot je dejal Ekov direktor Karl Leskovar, so lani pričakovali, da se bodo investicijska dela v prvem polletju nadaljevala vsaj v takem obsegu kot v letu 1987, toda ta obseg je bil v drugi polovici lanskega leta čedalje manjši, hitreje pa so naraščale cene reprodukcijskega materiala. Pogodbe, ki so bile sklenjene v letu 1987 za leto 1988 za fiksno ceno, so sicer predvidevale večjo inflacijo, kot je bila uradno napovedana, nihče pa ni pričakoval približno trikratnega povečanja inflacije namesto planirane. Zato je indeks porabljenih sredstev za lansko leto v primerjavi z letom poprej 305 točk, celotni prihodek pa samo 233 indeksnih točk, dohodek pa zaradi prevelike rasti porabljenih sredstev le 72 indeksnih točk.

V tem ptujskem tozdu ugotavljajo, da lani zaradi tržnih pogojev in zaradi notranjih razmerij tozd Inženirski biroji, ki je nosilec prodajne funkcije v PMI-ju, ni izpolnil planiranih obveznosti pri prodaji sistemov za pripravo in čiščenje vod in elektromontažnih storitev za tozd Eko.

Skladna s poslovanjem je bila tudi višina osebnih dohodkov. Eko se je tako znašel na repu osebnih dohodkov v IMP-ju, saj je znašal povprečno osebni dohodek delavcev v tem tozdu 569.000 dinarjev.

Kako je s pokritjem izgube?

Del izgube je Eko pokril s sredstvi skupnih rezerv ozdov z območja občine Ptuj, del iz sredstev skupnih rezerv ozdov v sistemu IMP, preostanek izgube pa je prenesel v letošnje poslovno leto.

Tozd tudi letos čuti precejšnje pomanjkanje dela, tako da je realizacija v prvih dveh mesecih dosegal samo 73 odstotkov planirane vrednosti za to bdobje. Vendar pa si Eko prizadeva izboljšati slabo stanje z lastno organizacijo prodajne službe, pa tudi z večjo angažiranostjo tozda Inženirski biroji pri pridobivanju del za tozd Eko.

Prav tako pa se Eko neposredno vključuje v pridobivanje del prek Inženiringa Ljubljana brez posredovanja PMI-ja. V PMI-ju pa že potekajo pogovori za preoblikovanje delovne organizacije in organiziranje dveh enovitih delovnih organizacij iz sedanjega PMI-ja to je enovito delovno organizacijo Inženirski biroji Maribor in enovito delovno organizacijo Eko Ptuj.

M.P.

PROMONT

Inovativna dejavnost

Tokrat smo se v Promontu pogovarjali o množični inovativni dejavnosti. V pogovoru sta sodelovala tehnični direktor Stojan Filipič in predsednik komisije za inovacije Alojz Medic. Našemu kramljanju pa se je priključil tudi direktor deloven organizacije Janez Jernejc. Zvedeli smo, da je množična inovativna dejavnost v Promontu nekako le zaživela, vendar z rezultati še niso povsem zadovoljni.

Po besedah Alojza Medica so v letošnjem letu na komisiji obravnavali že okrog šest predlogov, ki so jih v skladu z veljavnim pravilnikom tudi ustrezno nagradili. Po besedah sogovornikov je to že eden od pozitivnih premikov. Nedvomno pa za tiste, ki predlagajo izboljšave ali koristne predloge, pomeni posluh strokovnih služb veliko vzpodbudo za njihovo nadaljnjo aktivnost. Strokovne službe namreč redno pomagajo »inovatorjem« pri »razvijanju« njihove zamisli in jim pomagajo pri pripravi dokumentacije. Vendar naši sogovorniki z doseženim niso zadovoljni. Po njihovi oceni so še možnosti za kreativno vključevanje delavcev v razširitev množične inovativne dejavnosti. Vendar bo za to potrebno še nekaj dela. Na eni strani bo potrebno preseči nevoščljivost, po drugi strani pa tudi vodilne in vodstvene pripraviti do tega, da bodo začeli drugače gledati na inovativno dejavnost delavcev, skratka, da jo bodo podpirali in spodbujali, namesto zavirali. Ob zastavitvi in širši aktivnosti na tem področju se zavedajo še problema njihove specifike, to je predvsem terenskega dela. Sicer pa se nahajajo še pred eno dilemo, kako ocenjevati in vrednotiti razvojne naloge in dosežke na tem področju. Kot sami pravijo, je tudi to problem, ki ga bo potrebno čimprej postaviti na pravo mesto, toda sami se do ustreznih rešitev niso dokopali, nimajo pa še dovolj informacij o tem, kako imajo to urejeno v drugih sredinah.

jv

GRADBIŠČE

American Casino

IMP-jevi monterji iz koprske Montaže in ljubljanskega Elektromonterja delajo na gradbišču American Casino v Portorožu. Staro dotrajano in za pouk neustrezno osnovno šolo Vilo Marijo, ki jo je kupil Casino, bodo namreč predelali v razkošno igralnico, v katero bodo postavili 450 avtomatov. V kletnih prostorih bo restavracija. Okolico te bodoče elitne hiše bodo polepšali s fontano v obliki rolete.

Pogodbo za delo na tem objektu je IMP sklenil v lanskem oktobru, ko še ni bilo projektov in ne popisov. Vse to so naši izvajalci del dobili konec letošnjega februarja in takoj pričeli

Vila Marija

z delom. Monterji zdaj delajo s polno paro po 12 ur dnevno, pa tudi ob sobotah in nedeljah, saj mora biti objekt nared do konca letošnjega maja. Vrednost del Montaže Koper, ki izvaja na tem objektu inštalacije centralne kurjave, plina, vodovodne inštalacije, prezračevanja in klimatizacije, je tri milijarde dinarjev. Poudarek na inštalacijah je visoki komfort. Oprema za klimatizacijo in ogrevanje je domača: IMP-jeva in Termofrizova, oprema za vodovodne inštalacije je Jugokeramikina (keramika), ostala sanitarna oprema (elektronske baterije, fotocelice za pisuarje) ter ostala sanitarna galanterija pa so uvoz iz Italije.

Franc Erjavec iz Elektromonterja je pripomnil, da še na nobenem gradbišču ni videl toliko vrst inštalacij, kot jih je na tem gradbišču. Elektromonterjevo

»Strojniki«

Elektromonterji

delo na tem gradbišču so vse inštalacije jakega in šibkega toka, vsa zunanja razsvetljava z energetskim razvodom.

Projekte za elektriko je izdelal Invest biro Koper, projekte za vse jakotočne in šibkotočne inštalacije, za varnostne naprave, TV kamere in računalniške sisteme pa kamniška Zarja. Investitor gradnje je Turistična organizacija Portorož. Igralnica na območju občine Piran je samo eden od več objektov, na katerih se trenutno potijo naši monterji. Le-ti morajo biti zaključeni do turistične sezone – to so Bazeni, bloki Lucija, zaklonišča Piran, infrastruktura kompleksa Fiesa vključno z IMP-jevim počitniškim domom.

Na gradbišču igralnice je okoli 30 monterjev iz Montaže Koper in 12 iz elektromonterja. Vodilni monter centralne kurjave iz Montaže je Erminij Baruca, za vodovodne inštalacije Danilo Špeh, za prezračevanje in klimatizacijo Zdravko Čebej, odgovorni vodja del pa je Boris Legiša, vodilni monter iz elektromonterja pa Franc Erjavec.

Če primerjamo ta objekt s stanovanjskim objektom, pravijo monterji, da je precej bolj zahteven kot gradnja stanovanj. Erminij Baruca pripomni: »Vsak mesec več delamo, denarja pa je vsak mesec manj. Monterji, ki delamo na terenu, smo prikrajšani za regres za malico, ki stane tu na obali po 20 tisočakov dnevno.

Monterji se vozijo na delo do največ 100 kilometrov. Vsi monterji, ki stanujejo dlje od Kozine, se vozijo na gradbišče s službenimi avtomobili.

Kje so problemi?

Tempo gradnje, pravijo monterji, je tako hiter, da investitor ne more sproti dostavljati urejenih projektov. Posledica tega so velike spremembe, odstopanja od projekta in dodatne težave pri izvajanju del.

Monterji iz Elektromonterja, ki stanujejo pri zasebnikih, so potožili, da je hrana draga. Na gradbišču delajo od 7. ure do 19. ure. Pri tem si naberejo precej nadur, ki pa jim jih firma ne more plačati, pač pa jih lahko kompenzirajo po zaključenih delih na objektu. Pa še nekaj jih tare. Menijo, da bi bilo prav, da bi jih kdaj na kakšnem gradbišču, zlasti na tistem, kjer gre za kratek rok gradnje obiskal, takole kot so oni v škornjih, generalni direktor, ki ga še niti ne poznajo, saj bi to vplivalo na njihovo delovno moralo in uspeh. Prav bi bilo, pravijo, da bi se seznanil s primerjavo osebnih dohodkov naših monterjev in sobaric v portoroškem hotelu. Ko je bil še Krumpak direktor, jih je često obiskal na gradbišču.

MARIJA PRIMC

BLISK

Proizvodnja oživela

Blisku so v lanskem letu po ponovni osamosvojitvi nekateri prerokovali skorajšnji konec. Največje zagate je predstavljala slaba zasedenost proizvodnih zmogljivosti. Kot nam je povedala vršilka dolžnosti tehničnega direktorja inž. Marija Ditrich, so v tem času napeli vse razpoložljive sile, da so zapolnili nastale vrzeli.

Izpad, ki je nastal v proizvodnji, so zapolnili z oživitvijo in posodobitvijo nekaterih že opuščenih programov. Poleg tega pa so razvili še nekaj novih izdelkov, namenjenih široki potrošnji. Krizo so po oceni tehničnega direktorja in direktorja Jožeta Koutra prebrodili. Po njuni oceni se plod tega garanja in borbe za obstanek odraža v dobri zasedenosti proizvodnje, še posebej livarne. Po dolgem času se spet dogaja, da imajo dela več kot so sposobni opraviti v rednem delovnem času. Ob tem sta poudarila, da se dela ne otepajo, še posebej delavci ne, ki kažejo veliko pripravljenosti in zavzetosti pri delu. Prav ta, na glavo obrnjen položaj, seveda v pozitivnem smislu, odpira nekatere stare bolezni Bliska – predvsem pomanjkanje kadra v nekaterih službah. Prav tako so rezerve na organizacijskem nivoju. Kot sta omenila naša sogovornika, so sadovi vloženih naporov v preteklem letu že prisotni, saj so uspeli izboljšati osebne dohodke. V tem času bodo zapolnili nekatera najbolj kritična delovna mesta, ki do sedaj niso bila zasedena.

Kmetijski program

Značilnost pomurske kovinsko-predelovalne industrije je

Delo Livarja

njena vpetost v kmetijski prostor. Zato ne preseneča, da skorajda vsaka od teh organizacij izdeluje nekaj za kmetijstvo. Izjema pri tem ni niti Blisk. Že v preteklosti je bil znan po drobilcih in transporterjih za potrebe kmetijstva (še zlasti zasebnih kmetov). Tokrat so v Blisku k svojemu »železnemu repertoarju« dodali nekatere nove izdelke. To so mali polžni transporterji, ki se uporabljajo za transport žitaric v drobilec. Luč sveta je zagledala t. i. tehnološka serija »cucel«, ki je pripravljena za testiranje. Nedvomno pa je v tem času najbolj iskan podstavek za solnico. Solnice v Blisku izdelujejo v sodelovanju z Emono, ki izdeluje vitaminsko-solni kamen, Blisk pa že omenjene podstavke. Kot smo zvedeli, se ta kamen uporablja za govejo živino v času, ko ni paše. Takrat so pač potrebni vitaminski dodatki h krmi, ki so vsebovani v tem kamnu. Uporabljajo pa jo tudi za krmljenje divjadi.

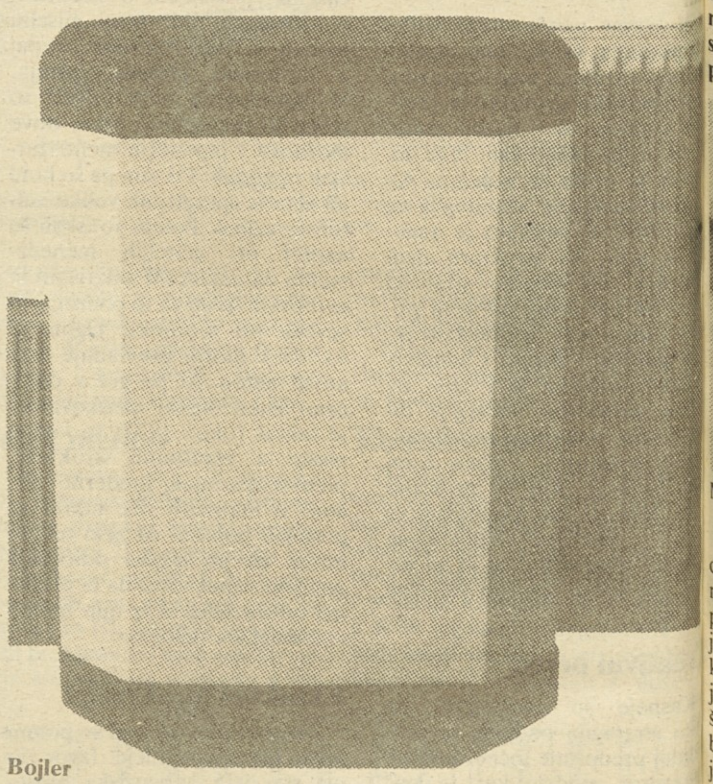

Bojler

Pretežni del podstavka izdelajo v livarni s tlačnim livom. Kot kaže, solnice lahko postanejo tudi zanimiv izvozni izdelek.

Kot nam je povedala Marija Ditrich, so navezani poslovni stiki s sosednjo Avstrijo, kjer so živinorejci pokazali nekoliko zanimanja za te izdelke. V kratkem pričakujejo že izvoz prvih solnic na to tržišče. Nedvomno pa to pomeni določen kakovosten premik v Blisku, kajti s tem izdelkom bi se Blisk prvič pojavil na zunanjem trgu kot neposreden izvoznik.

Prisotni so v živilsko predelovalni industriji, za to že izdelujejo raznovrstne kavlje za meso in palete. V tem času pa so zaključili razvoj palet za Mc Donalds hamburgerje, ki jih izdeluje soboška mesna industrija. Ves program temelji na nerjaveči pločevini.

Široka potrošnja

V Blisku je stekla proizvodnja dveh izdelkov, ki so jih že (hoby črpalke), ali pa jih bodo ponudili na trgovskih policah (bojlerji).

Črpalke so, kot smo že zapisali, namenjene široki potrošnji, predvsem za pretakanje raznih tekočin. Velike možnosti za njeno prodajo pa vidijo tudi v živilski industriji, še posebej v vinarstvu. Vendar prav za potrebe vinarstva v tem času pridobivajo ateste. Sicer, kot pravi Marija Ditrich, je mesing tudi odporen na kisline, vendar predpisi so pač bolj rigorozni. Zato so se odločili, da bodo ohišje črpalk zaščitili z novotekom, ki ustreza predpisanim zahtevam. S tem pa računajo na zeleno luč za prodajo v živilski industriji. Ob tem je naša sogovornica poudarila, da je bilo vprašljivo samo ohišje, medtem, ko je rotor izdelan iz tehnološko predpisanih materialov, odpornih na kislino. Črpalke so nedvomno izdelek, ki bi bil lahko vsaj nekaj časa na trgu zelo zanimiv. To nenazadnje dokazujejo tudi odzivi in veliko povpraševanje po tem izdelku, ki se je pojavilo po nekaj marketinških akcijah, ki so jih izvedli v nekaterih medijih množičnega obveščanja.

Prav tako na izredno ugoden odmev je naletel tudi bojler, ki ga že ponujajo kupcem. Izdelali so namreč bojler za kombinirano medijsko in električno ogrevanje sanitarne vode. Bojler je izdelan v dveh velikostih in sicer 80 in 100 litrski. Njegova prednost je zelo enostavna priključitev na obstoječi sistem centralnega ogrevanja. Vsekakor je prednost bojlerja v racionalni porabi energije, zlasti električne. Po izračunih je ogrevanje sanitarne vode s pomočjo centralnega gretja po zimi trikrat, poleti pa dvakrat cenejše. Hkrati pa vgrajena avtomatika omogoča gretje v času nižje tarife. K temu dodajmo, da ima bojler vgrajen elektromagnetni ventil, ki preprečuje hlaje-

Črpalka

nje vode, če se npr. ohladi voda v primarnem vodu (centralnem gretju). Črpalke in bojler so tudi modelno zaščitili. Poleg tega se daj dobro tržijo tudi oljne garniture za centralno kurjavo.

Livarna

Nedvomno je največje ozko grlo v tem času livarna. O preselitvi in posodobitvi livarne so v Blisku razmišljali že v lanskem letu. K temu so jih silili sklepi inšpekcijskih služb, ki so jim do-

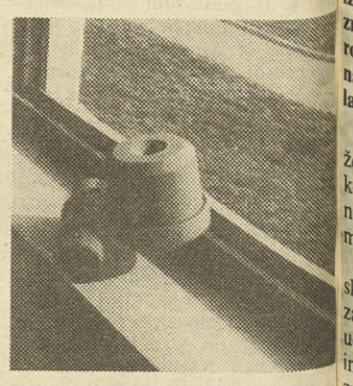

Solnica

volili obratovanje le do lanskega septembra. Vendar bili so ključni resnim načrtom finančno prekratki. V letošnjem letu pa bo preselitev in obnova livarne le opravljena. Pripravljeni imajo dve možnosti za preselitev livarne. Po eni naj bi jo preselili v že obstoječo proizvodno halo, če pridobijo soglasje inšpekcijskih služb. Po drugi pa bodo pač gradili novo. Sami se navdušujejo za prvo možnost, kajti na ta način bi jim ostalo več sredstev za tehnološko posodobitev, ki je nasploh ozko grlo in to ne samo v livarni. Po sedanjih ocenah bi jih naložba stala 3,5 do 4 milijarde dinarjev, če pa bodo gradili novo, pa med 4,5 in 5,5 milijarde dinarjev.

JV

LIVAR

Vod RKB

»Za reševanje v primeru ekoloških katastrof – nesreč v mirnem času, v vojnem času pa naj bi enota za radiološko kemično in biološko zaščito služila kot pomoč rednim enotam in civilnemu prebivalstvu ob napadu s kemičnim atomskim in biološkim orožjem«, je povedal poveljnik voda RKB tov. Bertoncelj, ko smo ga povprašali o bistvenem namenu organiziranja takega voda v delovni organizaciji LIVAR. Pri tem je še pristavil: »Radij operativnega delovanja voda RKB zaščite je celotno območje občine Grosuplje. Kakšne so njegove operativne naloge, pove že samo ime. Trenutno bistvena naloga, ki je bila do sedaj izpeljana, je bila, da se vod v čim krajšem času usposobi za operativno delo na terenu od izvidništva do spoznavanja z različnimi postopki dekontaminacije oz. odstranjevanja za živa bitja nevarne snovi. Vod je že ustrezno opremljen, oprema pa je bila praktično tudi že uporabljena pri usposabljanju in na koncu pri preverjanju znanja oz. praktični vaji.«

V torek 14. marca letos se je namreč končalo dvomesečno usposabljanje 50 članov kolektiva LIVAR na področju zaščite pred radiološkimi, kemičnimi in biološkimi orožji. V delovni organizaciji LIVAR je bil na področje celotne občine Grosuplje oblikovan vod za radiološko, kemično in biološko zaščito ali na kratko vod RKB.

Zadnji dan usposabljanja je bilo potrebno opraviti teoretični preizkus znanja, organizirana pa je bila tudi praktična vaja s ciljem dekontaminacije določenega dela zemljišča in iskanja radioaktivnih snovi. Po končani vaji, ki so se je udeležili tudi predstavniki občine Grosuplje, so bile vsem pripadnikom voda podeljene posebne izkaznice.

Kot že navedeno, je poveljnik voda tov. Bertoncelj iz delovne skupnosti, njegov namestnik pa tov. Terzič iz TOZD TA.

I. M.

Vod na delu

TEN

Štrajk

V Tenu je bil 29. marca štrajk. Delavci so zahtevali povišanje plače za 50 odstotkov. Predsedniku sindikata pa so v tej stavki dali nezaupnico. S štrajkom so dosegli 50-odstotno povečanje vrednosti točke, kar je bilo sprejeto 3. aprila na delavskem svetu. Izvršni odbor sindikata pa je potrdil nezaupnico za sindikalnega predsednika.

M. P.

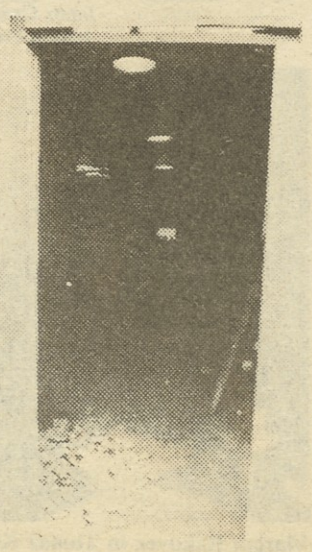

Notranjost livarne bolj podobna stari vaški kovačnici

PANONIJA

»Metla« za ceste

Bolj po naključju, kot na osnovi neke resno zastavljene akcije so Panonci s predelavo svoje freze zašli tudi med cestarje. Pred nedavnim so namreč izdelali za potrebe Cestnega podjetja v Murski Soboti vrtečo kovinsko metlo. Po besedah Pavla Švende iz študija dela (da, pravilno ste prebrali študija dela, sam sem mislil, da gre za inovativen poseg v organizacijo, in da imajo STUDIO DELA, vendar je to le samo študij dela) je prišlo do tega sodelovanja po naključju. Cestna podjetja so bila namreč do sedaj izključno vezana na uvoz tovrstnih strojev, ki pa se niso najbolje obnesli. Ne samo, da so bili predragi, kot je povedal predstavnik Cestnega podjetja, ampak je bila tudi kakovost strojev vprašljiva predvsem zaradi šibke konstrukcije. Zato so poskušali najti ustrezen stroj na domačem tržišču. Vendar podobnih strojev po njihovih podatkih zaenkrat med proizvajalci gradbene mehanizacije še nihče ne izdeluje. Zato so iskali organizacijo, ki bi ta stroj lahklo izdelala. Kot je povedal Švenda, so bili v Panoniji pripravljeni izdelati tovrsten stroj.

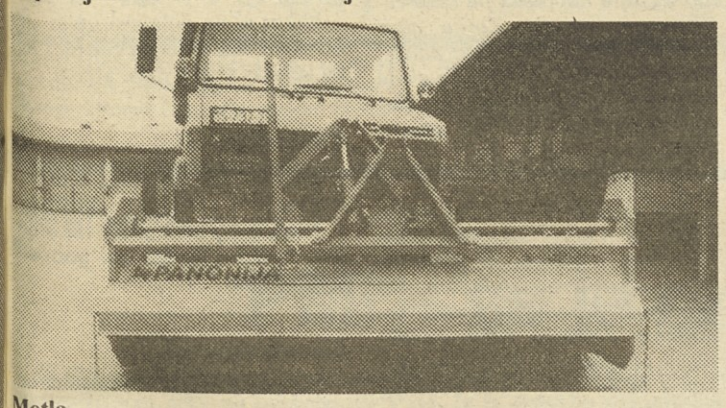

Metla

V Panoniji se sicer zavedajo, da ne gre za neko bombastično novost ali izum, saj gre, kot sami pravijo, za predelavo že obstoječe freze, z nekoliko močnejšo konstrukcijo. Namesto nožev pa je vgrajen kovinski valj z jekleno ščetko. Vrednost »prototipa« je bila ob koncu lanskega leta, ko je bila »metla« izdelana in predana naročniku, osem milijonov dinarjev.

Cestarji uporabljajo krtačo za čiščenje starih asfaltnih prevlek. Pred polaganjem nove asfaltne prevleke, je potrebno cestišče temeljito očistiti, da se potem smole sprimejo, sicer bi prišlo do krušenja nove asfaltne prevleke. Sicer pa s tem njena uporaba ni omejena, saj jo uporabljajo tudi za odstranjevanje posipnega materiala s cest in čiščenje križišč. No, cestarji so se potrudili in krtačo predstavili na svojih strokovnih srečanjih, kjer je naletela na ugodne ocene. Rezultat tega je dogovor med Panonci in cestarji, da bi sodelovanje še poglobili in začeli prodajati izdelek tudi drugim cestnim podjetjem. Poleg tega stroja v Panoniji snujejo še en izdelek za cestarje in sicer frezo za rezanje in ravnanje bankin. Po besedah sogovornikov bodo tudi ta izdelek preizkusili. Je pa prav tako »deficitaren« na našem trgu, saj so bili cestarji tudi tu odvisni od uvoza.

JV

Krtača na delu

LIVAR

Livarski krožki

Že leta 1689 je J. V. Valvazor zapisal: »Zaradi dobrih kovin, zlasti še železa in jekla je Kranjska od pradavnih časov znamenita« in še povedal, da je bila prisotna bogata tradicija železarstva na Slovenskem. Dokler ni industrijska revolucija v 19. stoletju uničila delavnice z zastarelo obrtniško tehnologijo, je bilo pri nas na pretek majhnih obrtniških topilnic in kovačnic. Na njihovi tradiciji se je razvilo nekaj industrijskih metalurških obratov, iz katerih izhaja tudi naša delovna organizacija Livar v Ivančni gorici. Toda na žalost se v okolju še ni izjalovila miselnost, da je livarstvo samo črno in težko delo, saj je znano, da so danes v metalurgiji minili časi kovačev, ki so s svojimi rokami in nogami potiskali mehove ter s težkimi kladivi udarjali po nakovalih. Sedaj je delo drugačno, modernejše in manj naporno, saj lahko rečemo, da je metalurgija veda tisočerih neodkritih možnosti.

V ta namen v Livarju potekajo že dalj časa nekatere aktivnosti, ki imajo obenem neposredno navdušiti in pridobiti čim več mladih za livarske poklice.

Ena od aktivnosti je tudi livarsko modelarski krožek in sicer: začetni, v katerega se vključujejo učenci 7. razredov osnovne šole in nadaljevalni z učenci 8-ih razredov osnovne šole.

Letošnje šolsko leto potekata v prostorih Osnovne šole Stična in delavnici delovne organizacije oba krožka. Začetni šteje 13 učencev sedmih razredov in letos prvič nadaljevalni livarsko modelarski krožek z 10 učenci osmih razredov osnovne šole. Krožek je v smislu interesne dejavnosti pod vodstvom delavca delovne organizacije Livar, ki s svojimi dolgoletnimi izkušnjami dela na metalurškem področju, z vztrajnostjo in s požrtvovalnostjo uspeva pridobiti in obdržati mlade v krožku in jih neposredno pripeljati do pripadnosti metalurgiji.

Pri analizi te vrste aktivnosti smo ugotovili, da se v livarsko modelarski krožek odločajo predvsem učenci s prav dobrim in z odličnim uspehom, se je ovrgla miselnost prejšnjih let, da za livarstvo pridejo v poštev samo učenci s slabim učnim uspehom;

da je več kot polovica udeležencev otrok delavcev – zaposlenih v DO Livar, v čemer se kaže družinska pripadnost delovni organizaciji in obenem metalurgiji;

da se kaže resnost pri udeležbi in vztrajnost ter samoiniciativnost udeležencev na tem krožku, s tem se kaže, da je tudi na tem področju delo zanimivo predvsem kar zadeva vsebino, vsebino, ki bo napajala življenje mladega človeka;

da se je 60 odstotkov učencev nadaljevalnega livarsko modelarskega krožka odločilo, da bo odšlo v srednje šole, da si pridobijo poklice s področja metalurgije.

Teh rezultatov smo v Livarju veseli, istočasno pa se z grenkim predokusom resnice zavedamo, da bomo morali biti še prodornejši in poskrbeti, da se nam bodo mladi pridružili z zavestjo, da so se dobro odločili, in da jim ne bo nikoli žal za to odločitev.

MAJDA MOŽE

ZDRAVSTVENA PREVENTIVA

Zdravje ni odsotnost bolezni, temveč blagostanje

Zdravje ni samo odsotnost bolezni, temveč je psihično, fizično in socialno blagostanje. Največje bogastvo pa je zdrav človek, ki je sposoben delati, ustvarjati in pomagati pri blaginji naroda (povzetek iz definicije svetovne zdravstvene organizacije–WHO).

Preventivna medicina je med najmlajšimi vejami medicine in je često ni moč opaziti. Njen efekt se vidi šele tedaj, ko je na tem področju opravljenega že veliko dela. Z razvojem zdravstvene službe se je pokazala potreba po specifičnem organiziranju zdravstvene službe v delovnih organizacijah. Tako so nastale obratne ambulante kot najožje enote in nosilke preventivne in kurativne dejavnosti. Obratna ambulanta je v organizacijski sestavi dispanzerja za medicino dela. Nosilec dejavnosti obratne ambulante je obratni zdravnik, ki je tudi vodja ekipe. Poleg zdravnika, ki ima ustrezno podiplomsko izobrazbo iz medicine dela, sestavljajo ekipo v obratni ambulanti še višja medicinska sestra in medicinska sestra. Kurativna in preventivna dejavnost se med seboj nenehno prepletata. Program kurativnega varstva obsega vse storitve v kurativi, ki jih izvaja splošni zdravnik v ambulanti. Poleg pregledov bolnikov s potrebnimi diagnostičnimi storitvami, izvajanja terapevtskih ukrepov, nudenja splošne medicinske pomoči obsega po programu ta del dejavnosti tudi spremljanje in ocenjevanje delovne zmožnosti in ugotavljanje začasne delovne nezmožnosti. Preventivno zdravstveno varstvo pa obsegajo sistemski pregledi, pregledi pred odhodom v tujino in pregledi delavcev pod zdravstvenim nadzorom, ki delajo v živilski stroki.

V letošnjem programu je predvideno podiplomsko izpopolnjevanje za zdravnika medicine dela, kar nam bo v prihodnje omogočilo razširiti program preventivnih pregledov (pregledi pred zaposlitvijo in obdobni pregledi delavcev, ki delajo na delovnih mestih, ki ogrožajo zdravje) poleg že zgoraj omenjenih. Sploh pa bi po podatkih, ki smo jih dobili iz delovnih organizacij o potrebah preventivnih pregledov, potrebovali zdravnika, ki bi delal samo v preventivi. Na ta način bi lahko opravljal vso preventivno dejavnost za celoten IMP. Sicer pa v preventivni dejavnosti niso samo pregledi. V preventivno varstvo spada tudi organizacija zdravstvene prosvete in vzgoje. Posebno skrb v naši ambulanti posvečamo zdravstveni vzgoji, ki spada med prednostne naloge zdravstvenih delavcev in je osredotočena na vse delavce, zlasti pa še na ogrožene skupine. V tem programu v glavnem dela višja medicinska sestra. Njeno delo je težko zlasti tedaj, ko nima ob sebi stalnega preventivnega zdravnika. Velik del programa dela višje medicinske sestre zajema samostojno delo v okviru celotne DO in sicer v ozkem sodelovanju z delavci, ki so zadolženi za varstvo pri delu in delavci, ki vodijo in usmerjajo proizvodnjo. Delno izvaja sanitarni nadzor zaposlenih v obratih družbene prehrane, svetuje glede izvajanja prve pomoči in vodi tečaje prve pomoči za potrebe IMP-jevih ozdov. Skupaj z zdravnikom pa seveda sodeluje pri predlogih za izboljšanje zdravstvenega stanja delavcev. Za delavce, ki potrebujejo specialistični pregled ali bolnišnično zdravljenje, vplivamo na skrajšanje čakalne dobe, s čimer prihranimo veliko časa delavcem in organizaciji združenega dela; svetujemo aktivni odmor delavcem in programirano zdravstveno rekreacijo, skrbimo za skupine z zmanjšano delovno zmogljivostjo, to so mladina, nosečnice, kronični bolniki in invalidi. Sodelujemo s socialno službo, sisom in inšpekcijsko službo. Izvajamo cepljenja. V programu dela pa večino teh opravil ni mogoče ustrezno številčno prikazati (na primer v obliki pregledov in podobno). Ta del programa lahko zajamemo le opisno in časovno v obliki ur za »neopredeljeno« preventivo. Bolezni, kot so kuga, kolera, tuberkuloza, ki so v prejšnjih stoletjih desetkale človeštvo, skoraj ni več. Na njihovo mesto stopajo »civilizacijske« bolezni. Mednje spada tudi hipertonija oziroma hipertenzija ali visok krvni tlak. To je bolezen, ki se prikrade v človeka, ne da bi jo začutil. Ko se zave, da boleha za hipertenzijo, se pravi, ko zaradi bolezni začuti prve težave, je velikokrat že prepozno. Škode, ki jo napravi hipertenzija na žilju srca, na žilju možgan in ledvic, ni mogoče več v celoti odpraviti niti z najbolj doslednim zdravljenjem. Epidemiološke in klinične raziskave zadnjih let prikazujejo, da danes umre več ljudi zaradi posledic visokega krvnega pritiska kakor zaradi tuberkuloze in raka skupaj. Bolezen je zelo razširjena. Število teh bolnikov nenehno raste in v sodobni družbi vsak četrti, peti odrasel človek boleha za to boleznijo (podatki vzeti iz knjige dr. Cibica »Znižajmo visok krvni tlak«). Zato smo si v program preventivne dejavnosti postavili tudi sistematičen in radikalen boj proti tej bolezni. Pri sistematičnem merjenju krvnega tlaka v delovnih organizacijah Klimat, Livar, Dvigalo in drugih ugotavljamo, da veliko ljudi potrebuje zdravniško pomoč za zdravljenje. Mnogim pa lahko pomagamo že z ustreznimi nasveti o pravem dietetičnem režimu, rekreaciji itd.

V skrbi za zdravje žena v IMP-ju smo v vseh ozdih organizirali zanimivo predavanje o zgodnjem odkrivanju raka na dojkah. Rak na dojkah je na prvem mestu po obolevnosti raka pri ženah. Zato je še kako pomembna detekcija ali zgodnje odkrivanje, posebno pri rizičnih skupinah (familiarna obremenjenost, nerodnost, prva rodnost po 30. letu, starost nad 35 let). Iz vsega navedenega bi zaključila, da ima preventivna dejavnost pomembno mesto in vlogo v humanizaciji dela kljub ekonomskim težavam, ki pestijo vso družbo.

MARIJA ZVER

MARIJA CIMPERC

Pevke sledile zahtevam in željam

Letos slavi naš ženski pevski zbor svoj prvi jubilej – to je petletnico svojega delovanja, pa smo zato ob tej peti obletnici povprašali pevovodkinjo zbora Miro Cimperčevo, kako ocenjuje prehojeno pot od začetkov tega zbora doslej. Takole pripoveduje:

»V mesecu novembru 1983 se je oglasil pri meni član IMP-jevega moškega pevskega zbora Zdravko Nastran in me poprosil, če bi lahko prevzela ženski pevski zbor, ki je v tej firmi v ustanavljanju. Ker sem dokaj obremenjena z delom, se nisem mogla takoj odločiti za tako pionirsko delo. Po dogovoru, da bo vaja v popoldanskem času po rednem delu, sem se vendarle odločila za nekaj vaj.

5. decembra 1983 smo se s pevkami prvič sestale. Prišlo je 14 kandidatk in začele smo z uvodnim delom. Na naslednje vaje so pevke še prihajale, tako da se jih je zbralo 30. Tedaj sem predložila svoj letni program, ki je bil sestavljen iz preprostih narodnih in nekaj umetnih pesmi. Treba je bilo začeti z osnovami zborovskega petja, kot so drža, dihanje, artikulacija, prednašanje in sproščenost. Ob koncu sezone smo se udeležile pevskega tabora v Šentvidu pri Stični. Prvi samostojni nastop pred publiko pa je bil v Rušah ob otvoritvi novega IMP-jevega proizvodnega obrata. V naslednji sezoni smo se udeležile srečanja pevcev občine Bežigrad, pa proslav in slavnosti v IMP-ju. Redno nastopamo na kulturnih srečanjih

Mira Cimperc

gradbincev. Tako smo pele v Brežicah, v Novi Gorici, Kopru, Velenju. Pripravljamo pa se za nastop na letošnjem kulturnem srečanju gradbincev, ki bo v Kranju. Ob nastopih smo se trudile, da bi rasla kvaliteta petja, da bi se stopnjevala zahtevnost pevskega sporeda. Pevke so zavestno sledile željam in zahtevam zborovodje ter s svojo zavzetostjo dosegle tak nivo, kakršnega lahko pričakujemo v petih letih rednega dela.

Da bi zabeležile to obletnico, ob kateri je 19 pevk prejelo bronaste Galusove značke, smo priredile celovečerni samostojni koncert v Šentvidu v Ljubljani. Pred polno dvorano so se pevke potrudile zapeti z vso ljubeznijo in dosegle primeren uspeh. Želja vseh je, da bi svoje znanje poglabljale, da ne bi nastopale le na proslavah z delnim sporedom, temveč da bi postale koncertno telo, kjer bi lahko s svojim izvajanjem nudile celovečerni glasbeni užitek.«

M. P.

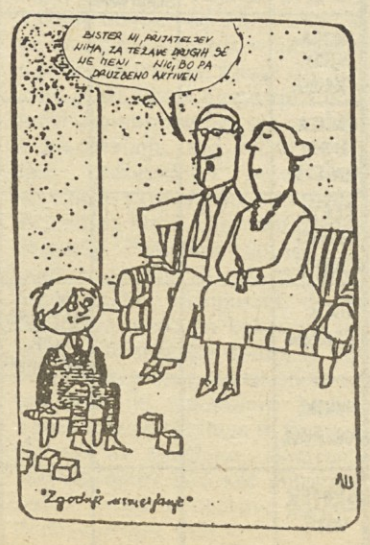

PANONIJA

Strelci

Panonijini člani strelske družine, ki nastopajo na tekmovanjih vzhodne republiške lige, so dosegli doslej največji uspeh – četrto mesto. Med posamezniki je na četrtem mestu Janez Hari. Prav tako je dosegla četrto mesto tudi druga ekipa Panonijinih strelcev, ki tekmuje v pomurski ligi, v kateri tekmujejo strelci soboške in radgonske občine.

Republiškega prvenstva za posameznike, ki bo v Portorožu, pa se bo udeležil Janez Gomboc.

frku

EKO

Končana prva faza

Eko je »spravil pod streho« prvo fazo svoje investicije, ki ji manjka le še zunanja podoba, ki jo bodo oblikovali v bližnji prihodnosti. V tej fazi so zgradili 850 kvadratnih metrov skladiščnih prostorov in nadgradili poslovno zgradbo, kjer so pridobili 450 kvadratnih metrov poslovnih prostorov. V okviru te prve faze pa je tudi 800 kvadranih metrov asfaltnih površin, ki bodo služile kot odprto skladišče.

Za to investicijo so se v Eku odločili z namenom združiti prostore, ki so jih imeli prej na treh lokacijah, kar jim je nalagalo visoke stroške vzdrževanja, varovanja objekta, vodenja, komuniciranja, družbene prehrane, fiksne stroške ogrevanja, PTT storitev, zavarovanje objekta itd. Njihov drugi cilj pa je zaokrožitev proizvodnega procesa, ker so pri antikorozijski zaščiti odvisni od kooperanta, kar podraži proizvodnjo in časovno vpliva na dokončanje posameznih izdelkov.

Iz prostorov na Zadružnem trgu so že preselili v nove prostore celotno elektromontažno dejavnost. Stare prostore pa so prodali mariborski Elektrokovini.

Mila zima je pripomogla k hitremu dokončanju te njihove gradnje, s katero so se spoprijeli v lanskem septembru, zaključili pa so jo letos januarja, kar je precej kratek rok za takšno investicijo. Za skladišče, ki je regalno, so uporabili obstoječe regale, ki so jih prilagodili novim prostorom. Tudi nove poslovne prostore so opremili s staro opremo.

Pri gradnji skladišča je izvajal dela mariborski Konstruktor, pri nadgradnji poslovnih prostorov pa KGP Ptuj, medtem ko so strojne in elektro inštalacije izvedli Ekovi monterji. Projekte za to gradnjo je izdelala ptujska Projekta.

Po pogodbi naj bi stala investicija 1.3000.000.000 dinarjev. S podražitvami in z nepredvidenimi stroški pa se je pogodbena vsota zvišala za približno pet odstotkov.

Za vodenje investicije in za strojni del montaže je bil od investitorjeve strani zadolžen Aleksander Kuhar iz Eka, gradnjo je nadzoroval Jože Brglez iz sozdove službe gradbenih investicij, elektroinstalcije pa je vodil Dušan Šprogar iz mariborskega PMI-ja.

Zdaj se v Eku pripravljajo na 2.fazo investicije, ki bo obsegala gradnjo elektro kleparske delavnice, peskalnice in lakirnice, za kar jim je v 1. fazi zmanjkalo denarja. Zdaj pa ga nemeravajo zbrati od prodaje prostorov na Mariborski cesti.

M.P.

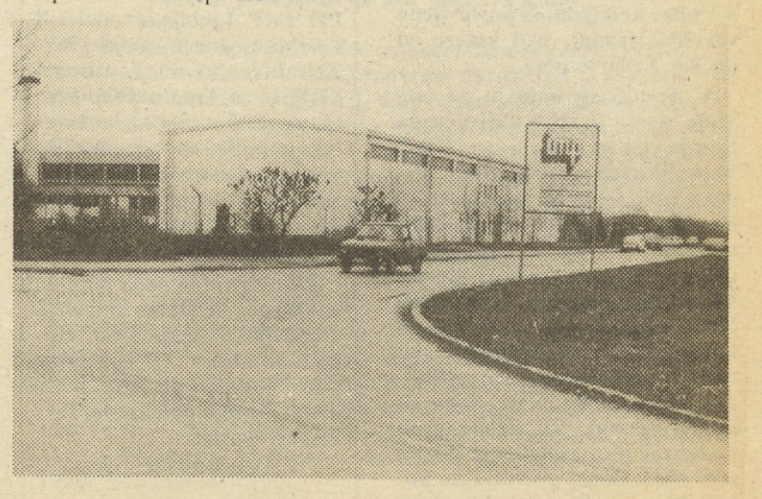

Na Arehovi peči

V hladnem in meglenem jutru 5. marca 1989 smo se planinci PD IMP Ljubljana, zbrali pred stavbo sozda IMP na Titovi 37, za odhod na 11. zimski pohod na Arihovo peč v Avstriji. Pohod na Bleščečo planino in tek na smučeh pod Arihovo pečjo spominjata na težke čase ob koncu druge svetovne vojne (o tem malo kasneje). Poln avtobus planincev je bil porok, da se planinci radi udeležujejo spominskih pohodov v spomin na čase NOB od 1941–1945 tako na slovenskem kot na avstrijskem Koroškem.

Za nami je ostala meglena Ljubljana, ko smo hiteli proti Gorenjski, na mejni prehod Ljubelj. Tu ni bilo težav, niti pri domačih, niti pri avstrijskih carinikih in formalnosti so bile kaj hitro urejene. Pri spustu v Borovlje nas je ponovno zajela megla. Kar tesno nam je postalo, saj smo bili prepričani, da na avstrijski strani ne bo meglé.

Točka pri Polancu, kjer se začenja pohod, ni višinska točka, zato smo bili prepričani, da nas bo megla držala ves dan v šahu. Ko pa smo prišli v Št. Jakob v Rožu, so se že začeli svitati prvi prameni sonca, zato se je morala takoj dvignila. Veseli in razpoloženi smo prišli na cilj, kjer nas je sprejela glasba slovensko narodno zabavnih ansamblov. Tu je treba urediti tudi startnino.

Vsako leto organizirajo pohod v spomin na žrtve pod Arihovo pečjo 10. februarja 1945: Slovensko planinsko društvo Celovec, Slovenska športna zveza Celovec in Slovensko prosvetno društvo »Rož« v Šentjakobu. Ponosni so, da se spominskega pohoda udeleži čimveč pohodnikov tudi iz Slovenije, saj so žrtve pod Arihovo pečjo padle za iste ideale kot žrtve na Slovenskem. Startnino je uredil naš vodja Marjan Požar in kar hitro smo bili pripravljeni na pohod. Žal tekači na smučeh letos niso prišli na svoj račun, ker je bilo premalo snega v dolini, zato so odšli s pohodniki, da zadostijo željam.

Pot na Bleščečo planino vodi mimo zemljanke (bunkerja), kjer so padle žrtve. Žal so nekateri odšli po drugi poti, obšli zemljanko in ploščo, na kateri so izpisana imena padlih partizanov. Z nami so bili tudi pionirji, stari do 11 let, ki so se živo zanimali, kje so borci spali, kje so se borili, od kje so prišli Nemci, ker je bila zemljanka postavljena v veliki strmini, nad katero so pečine Arihove peči.

V neenakem boju je na tem kraju padlo 7 žrtev fašističnega terorja. Drugi dan, ko so Nemci še preiskovali okolico, jim je padel v roke še kurir Rudi, star 16 let. Ker ni ničesar izdal kljub mučenju, so ga ustrelili in je osma žrtev pod Arihovo pečjo. Še nad mrtvimi so se Nemci maščevali tako, da so jih pod Šentpeterskim kloštrom zmetali na rob ceste v zastraševanje in opozorilo, popolnoma nage, kjer so ležali več dni. Za njihov grob domačini niso vedeli vse do jeseni 1945. Sedaj počivajo na pokopališču v St. Jakobu, kjer imajo lepo urejeno spominsko obeležje. Na plošči pa beremo imena:

Dr. Marija Kmet-Andreja
Cirila Kržišnik-Tona
Ivan Kordež-Janez
Franc Bogataj-Rok
Franja Marktl-Breda
Marija Živalič-Mira
Bohinc John
kurir Rudi star 16 let.

Kar veliko pojasnjevanja je bilo potrebno, preden smo otrokom potešili radovednost. Od spominske plošče se pot nadaljuje strmo, in so zaradi varnosti napete vrvi. Vse smo zmogli z našimi pionirji in prišli do koče na Bleščeči planini (1080 m).

Pri koči je bil pravi raj. Jasno sonce, približno pol metra snega, brez vetra, nato še naš harmonikar Ivan Blažič, ki je neugnan v igranju, vse to je pripomoglo k veselemu vzdušju. Naš vodja Marjan je bil ponosen, da smo bili tako vesela družba. Zaradi petja slovenskih narodnih pesmi se je Marjan seznanil s slovenskim konzulom iz Celovca, ki je bil tudi na pohodu. Vključil se je v našo družbo in z nami prepeval. Od družbe se je ločil šele tedaj, ko smo začeli odhajati v dolino. Za spomin smo se skupaj slikali. Ko smo se razšli, smo našega vodjo Marjana vprašali, kako se konzul iz Celovca piše. Marjan pa ves v smehu odgovarja! »Ja, Marička, saj ga sploh nisem upal vprašati!« Tako je ostal samo slovenski konzul v Celovcu, ki je »fejst« za družbo in dobro poje. Konzulu pa smo obljubili, da mu pošljemo sliko, če bo uspela, kar pa ni dvoma, saj je slikal Bogo Štenkler, priznani fotograf.

Vsaka stvar ima začetek in konec, zato smo se poslovili od planine in se usmerili do druge kontrolne točke »Resmanove lovske koče«. Tu smo pritisnili kontrolni žig in že smo hiteli nazaj do Polanca, kjer je cilj. Tu ni merjenja časa, važno je sodelovati. Za sodelovanje pa se prejme diploma in sendvič s čajem. Prijazni so ti Korošci in vsi lepo govorijo slovensko, da imaš občutek, kot da si v Sloveniji.

Ob povratku smo se ustavili še v Veliki vasi, da smo pozdravili slovensko gostilno »Seher«, ki nas vsakokrat sprejme, kot da smo njihovi sorodniki.

ZDRAVKO NASTRAN

S planinci tudi pomočnik našega konzula v Celovcu Franc Mikša

Obvestila PD IMP

Tretja etapa poti spominov občine Kamnik nas bo vodila iz vasi Laze v Tuhinju na Črnivec. Odhod avtobusa iz Ljubljane v Kamnik bo v soboto 22. 4. 1989 ob 7. uri in 10 minut. V Kamniku bomo prestopili in nadaljevali pot ob 8. uri in 10 minut. Vodja izleta bo Rihard Hribar.

Pohoda ob žici okupirane Ljubljane se bodo planinci PD IMP Ljubljana udeležili v soboto, dne 6. maja 1989. Zbirališče bo ob 7. uri pri SIDRU na Trgu osvoboditve (Kongresni trg). Ker bo začetek pohoda na več mestih, bodo vodstvo pohoda prevzeli poverjeniki iz DO in TOZD. Vidimo se na pohodu.

Že tradicionalnega pohoda na Blegoš se bomo udeležili v nedeljo, 7. maja 1989. Odhod avtobusa iz Ljubljane v Šk. Loko bo ob 6. uri in 20 minut. Vodja pohoda bo tov. Robert Kastelic.

ZDRAVKO NASTRAN

Zahvala

Ob smrti mojega očeta se iskreno zahvaljujem osnovni organizaciji sindikata in sodelavcem za darovano cvetje in izraze sožalja. Hvala vsem, ki ste očeta spremili na njegovi zadnji poti.

Janez Strojan
z družino

Pravilna rešitev nagradne križanke v 3 številki Glasnika IMP: Bled, griva, Risan, most, čembalo, primer, aval, rokav, snet, emajl, reces, Karajan, RL, AN, amarena, Akad, Eksleks, Kurtsk, Tatre, edicija, Rut, bale, oprema, Eros, kajman.

Za **pravilne rešitve v februarski številki so bili izžrebani:**

1. Franci Čušin, Titova 37, Lj. (10.000 din)
2. Slavko Županec, Dom upokojencev, Sevnica (8.000 din)
3. Rozka Kordin, Ul. bratov Učakar 90, Lj. (7.00 din)

NAGRADNI NATEČAJ: **Pravilne rešitve pošljite na naslov: IMP Glasnik, Ljubljana, Likozarjeva 6 (Nagradna križanka). Rešitve pošljite do 5. maja. Med izžrebance bomo razdelili tri nagrade v višini 25.000 dinarjev.**

ŽIVELA APRIL IN MAJ!

April in maj sta zelo zanimiva, pestra in raznolika meseca. Zanimiva sta že zato, ker sta oba spomladanska, česar ne zmoreta v dvoje nobena druga meseca v vsem letu. Po svoje pa sta zanimiva tudi zato, ker se je v prvem (za nas) začela druga svetovna vojna, v drugem pa (za vso Evropo) končala (resda pa, žal, šele štiri leta pozneje).

April se – kot sleherni mesec – začenja prvega. Vendar prvi dan v tem mesecu nikakor ni navaden dan, marveč je to prvi april. To resda ni predpisani praznik, marveč je samo simboličen dan za vse preostale dneve v letu, ko nas oblast, elektrogospodarstvo, ŽTP in PTT in nešteti drugi faktorji od SIS do ZIS tako ali drugače naaprilijo ničkolikokrat. Prav v tem je poseben čar tega dneva, ki tako traja vse leto.

Zanimiv je, na primer, tudi 24. april, ko ima svoj dan Zeleni Jurij. Ta se resda katero leto s snežno odejo prelevi v Belega, vendar tudi tega pomnimo vse leto, ko smo zaradi pričakovanih ali nepričakovanih aktivnosti zgoraj omenjenih faktorjev zeleni ko aprilska trava.

Zanimivosti in pestrosti, ki se začenjajo z republiško-uradnim praznovanjem 27. aprila in se (letos) z enim samim dnevom dopusta (ali »plavega«) nategnejo na šest prostih dni, pa nas popeljejo že v maj.

Tudi maj se začenja prvega. Toda tudi ta ni navaden prvi dan v mesecu, marveč državno veljavni Praznik dela. In ker pri nas še posebej cenimo delo – zlasti v političnih govorih – smo ta praznik uradno nategnili na dva dni. Vse to aprilsko-majsko praznovanje nas tako izžame, da Dneva zmage ne štejemo za praznik, marveč imamo okrog 9. maja kvečjemu kakšne športne prireditve. No in, seveda, doraščajoči mladini po šolah tisti, ki vojne še doživeti niso mogli, pripovedujejo, kako smo se borili in naposled zmagali.

Maj premore tudi svoje (neuradne) meteorološke dneve ali dneve poznavalcev vremena, ki so po svoji naravi religioznega porekla in se jim po ljudsko pravi (sveti) Pankracij, Servacij in Bonifacij, njih napovedi pa nato verificira še (sveta) Zofija alias Zofka. Kljub svoji verski naravnanosti pa znajo marsikdaj glede vremena žebljico na glavico udariti veliko bolje kot od oblasti priznane tovrstne službe.

Maj ni samo na splošno mesec mladosti, marveč imamo v njem tudi Dan mladosti. O njem ali okrog njega je med mladimi zelo razgibano – predvsem zaradi raznolikosti mnenj o štafeti in zaključni prireditvi v Beogradu. Nekateri bi še dalje tekali naokrog po državi in prirejali špektakle na nogometnem stadionu, drugi pa so za drugačne oblike praznovanja, tretji pa sploh gledajo na vse to stabilizacijsko in se prijemljejo za glave, češ koliko vse to stane.

Tako se maj tudi na tem področju končuje v razpravah o tem, kaj ni bilo prav in kako bi bilo prav. In tako se lahko povrnemo na začetek, ki ga predstavlja prvi april, ki je prav tako zanimiv po razpravah mladih in malo manj mladih o pomenu in oblikah »udarniškega« dela. Ta dan je namreč tudi Dan mladinskih delovnih brigad. Tudi z zanosom in udeležbo pri teh brigadah že lep čas škriplje. Kako tudi ne bi, ko pa so za njihov dan izbrali ravno – prvi april...

JOŽE OLAJ

AFORIZMI

Tolažba '89

Bodimo srečni, da nismo še bolj nesrečni!

Zaskrbljenost

V tujini so zaskrbljeni zaradi položaja pri nas. Nekateri bolj, drugi manj.

Mi sami smo še najmanj...

Brez čudežev

Nikar si ne delajmo utvar, da bo nova vlada delala čudeže! Saj so vendar v njej sami ateisti.

Podražitve

Draži se vse po vrsti, iz dneva v dan.

Nazadnje bomo prišli tako daleč, da se bo lepega dne podražil tudi – dinar.

Deveta zapoved

Ne želi svojega bližnjega žene, ker je lahko še slabša od tvoje!

Deseta zapoved

Ne želi svojega bližnjega blaga, ker je lahko ukradeno in boš nazadnje obsedel – ti!

Čudno

Čudno, da dinar ni čvrst, ko pa ima za podlago tolikšne devizne kredite...

Cena kave

Kava, ki jo uvažamo, je resda draga in vse dražja.

Toda koliko bi šele stala tedaj, ko bi jo pridelovali doma!

NAGRADNA KRIŽANKA

SESTAVIL MARKO BOKALIČ
TVORBA IZ VODNIH KAPLJIC
ODTISOČEK
GLASBENI ZNAK
RIMSKI BOG LJUBEZNI
MEMBRANA
TEKOČ KEM. ELEMENT
IGRA NA SREČO
ZMIKAVT
IMP GLASNIK
GRAFIK DEBENJAK
GRŠKI BASNOPISEC
OKRASNI ELEMENT V ARHIT.
NAJVEČJI PRITOK INDA
VŽBEVEK SLIKARJA HORVATA
KATRAN
STARINARNA
MARX
SPREMENLJIVI UPOR
GLAŽURNI PREMAZ
ZABOJ ZA ČEBELE
ŽIDOVSKA DRŽAVA
POJAV NA MILNICI
SIBIRSKA REKA
PREGLED
TRAVNIK
FR. FILOZOF IN ZGODOVINAR
OKRASNI KAMEN
ZAPIRALO ZA PLINE
GRAFIKON
KRIŽANKA
SAMEC GOZDNE ŽIVALI
MEDENI KEKS
MOST V BENETKAH
GRŠKO-RIMSKA DOBA
NOTRANJOST KRUHA
IGRALKA ŽUPANČIČ
OBOD
REČICA SKOZI KOČEVJE
IVAN KRILOV
OSEBA IZ BIBLIJE
MESEC
PERJE PRI REPI, KORENJU,...
ANG. NARAVOSLOVEC
ANG. SVETLO PIVO
JACK LONDON
LOK V MATEMAT.
IGOR STRAVINSKI
RIMSKA 2
ČAČAK
HUNSKI POGLAVAR
SESTRIN ALI BRATOV SIN
SKUPEK VATE
ŽENSKO IME